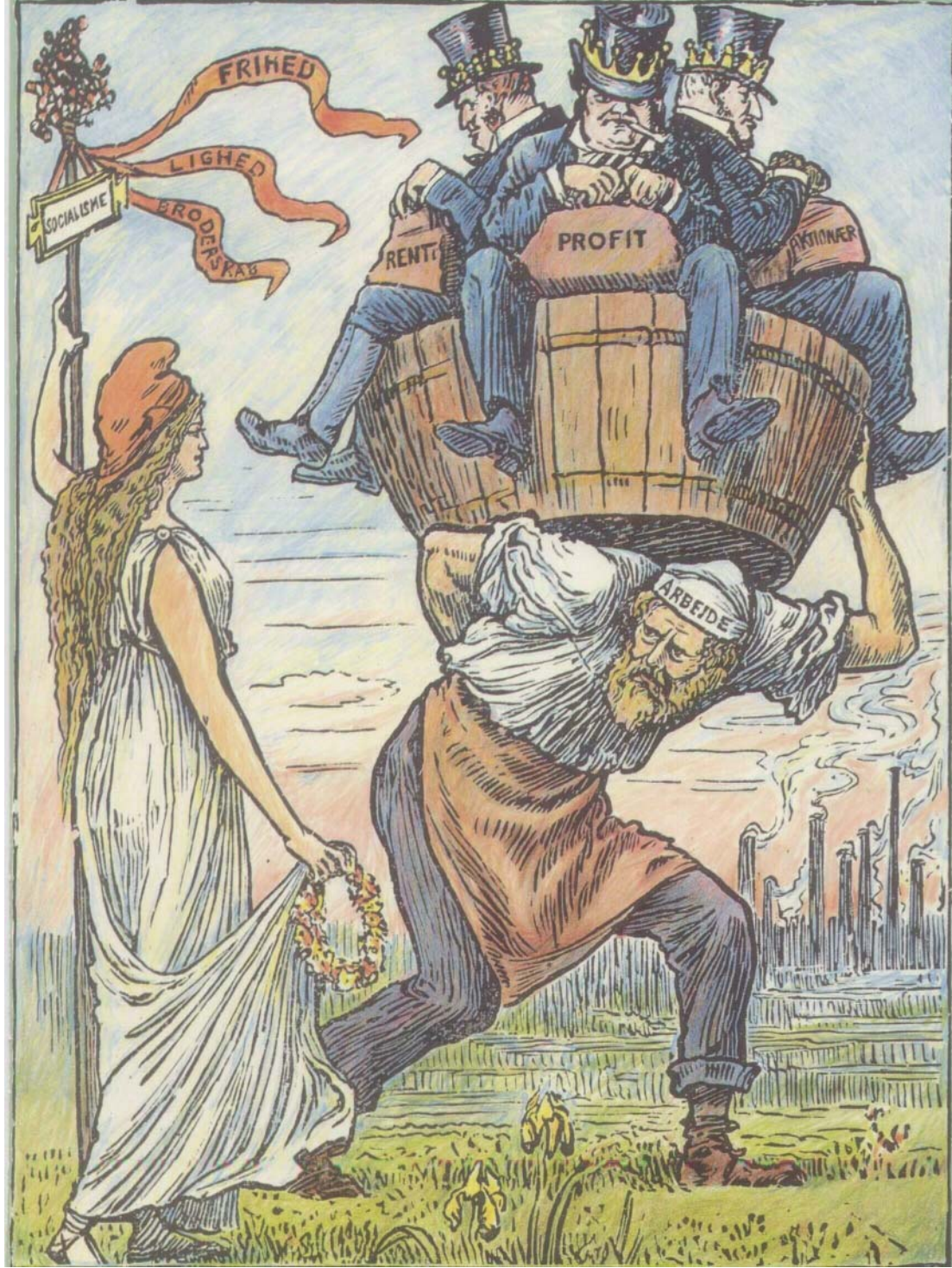

Arbejderbevægelsens
Bibliotek og

Arkiv

Årsskrift 1989/90

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Årsskrift 1989/90

ABA 1991

Indhold

Beretning 1989 og 1990. Ved Henning Grelle /	3
DKP's arkiv i ABA. Af Hans Uwe Petersen /	8
Louis Pio: Karl Marx. Ved Gerd Callesen /	14
Billeder fra Sovjetunionen. Ved Karen Kræmer/	18
Socialdemokratiets Aarhundrede - en god idé. Af Anne-Lise Walsted /	21
Jubilæumsskrifter 1989-90. Ved Marianne Bagge Hansen /	29
Indsamling af arkivmateriale. Ved Anette Eklund Hansen /	34
Trykte og utrykte afleveringer 1989/90. Ved Karen Pedersen og Anette Eklund Hansen /	36
Medarbejdernes aktiviteter 1989/90. /	43
Danske fagblade i ABA. Katalog med registre/	48

Forsiden:» The strong man« tegnet af Walter Crane og første gang trykt i det engelske tidsskrift »Justice«, 1897. Denne tegning anvendtes til lanceringen af »Socialdemokratiets Aarhundrede«. Teksten i Social-Demokraten 1901 hedder: »Arbejderen slæber paa sine Skuldre en Balle, hvor der sidder tre tykke Kapitalister, som repræsenterer Rente, Profit og Aktie. Men just som Arbejderen er ved at segne under Byrden, stiger en straalende Kvindeskikkelse fremfor hans Blik. Det er Socialismen med Frihedens og Broderskabets Banner i den ene Haand og Lykkens Blomsterkrans i den anden«. Colorering ved Jørgen Vester-gaard, Arbejdermuseet.

Bagsiden:Agitation og gadesalg af det kommunistiske ugeblad Arbejderbladet.. Foto fra begyndelsen af 1920'erne. (ABA). Farvefoto ved Allan Schnipper, Arbejdermuseet.

©ABA, 1991
Rejsbygade 1, 1759 København V.
Telf.:3124 1522
Redaktion: Henning Grelle og Karen Pedersen
Layout: Henning Grelle
Oplag: 4000
Sats og produktion: Forlaget Fremad A/S

ISSN: 0900-2723

Beretning 1989 og 1990.

Dette skrift omhandler i modsætning til tidligere to år. I 1990 måtte vi undlade at udsende årsskrift for 1989, da såvel produktion som udsendelse tidsmæssigt faldt sammen med begivenheder, som institutionen var stærkt indvolveret i. I fremtiden håber vi, at udsendelsen kan finde sted hvert år ca. 1. april.

Afsluttede projekter

Den 6. april 1990 præsenterede ABA ved en velbesøgt reception et værk om 1. maj's hundredeårige historie: Arbejdernes 1. maj.'Arbejderbevægelsens internationale demonstrationsdag i tekst og billeder 1890-1990.1 to år havde en redaktion af ABA-medarbejdere, Gerd Callesen, Henning Grelle og Karen Kræmer i et samarbejde med forfatterne Søren Federspiel, Flemming Hemmersam, Margaret Nielsen og Anne-Lise Walsted, arbejdet med at skabe et værk, der satte majdagen i nationalt og internationalt perspektiv.

Efter reaktionerne og bogsælget at dømme må resultatet siges at være tilfredsstillende. De 6000 indbundne eksemplarer er så godt som udsolgte på mindre end et år. I den anledning er der grund til at takke forlaget Fremad og AOF-Landsforbundet for et effektivt produktions- og salgsarbejde. Endvidere vil vi gerne takke LO's Oplysningsfond, der stillede den økonomiske garanti og derved gjorde en udgivelse mulig.

Allerede den 29. maj 1990 var ABA atter vært ved en reception, denne gang i anledning af udsendelsen af et billedværk: Dagligdagens kvinder. I kamp for valgret, på vej til ligestilling. Igen var ABA med i forreste række i markeringen af store jubilæer, dennegang 75 års jubilæet for indførelsen af kvindernes valgret. Bogen er redigeret af ABA's billedarkivar, Karen Kræmer, og den udkom i et oplag på 2500 eksemplarer. Størstedelen af oplaget er solgt i samarbejde med Forlaget Fremad, og en lang række organisationer har været behjælpelig med bogens udbredelse.

Konferencer og møder

Også på andre områder har ABA's virksomhed været præget af udadvendte aktiviteter.

I dagene 23.-25. august 1989 var AB A vært for en nordisk arkivkonference med deltagelse fra søsterarkiverne i Finland, Norge og Sverige. Blandt emnerne var indførelse af EDB i institutio-

Nordisk arkivkonference i ABA, august 1989. Den norske arkivleder Trond Bergh (t.h.) og næstleder Einhardt Lorenz.

nerne og arkivernes rolle i forskningen. Der blev endelig truffet beslutning om udarbejdelse af en række fælles bibliografier.

I dagene fra den 17.- 20. september deltog ABA i åbningen af det nye store internationale arbejderarkiv i Amsterdam. Samtidig afholdtes samme sted den årlige IALHI-konference.

Kort derefter den 28. september afholdt ABA i samarbejde med SFAH en minikonference om Internationalerne i anledning af 200-året for den franske revolution. Konferencens indlæg blev i 1990 udgivet af SFAH i en selvstændig publikation. »Arbejdere i alle lande...«.

Den 3.- 5. oktober var ABA igen vært for en større international conference med temaet: Hitlerflygtninge i Norden.

Konferencen var arrangeret i bredt samarbejde med en række andre institutioner og var såvel økonomisk velfunderet som af høj standard. I 1990 er der arbejdet videre med konferencens resultater m.h.p. at skabe et internationalt forskningsprojekt finansieret af Nordisk Kulturfond. Et udvalg af indlæggene fra konferencen kan læses i Årbog for arbejderbevægelsens historie bind 20, udgivet af SFAH. En publikation med samtlige oplæg fra konferencen udkommer i 1991 på tysk.

I dagene 20.- 21. september 1990 afholdt ABA i samarbejde med LO's og Socialdemokratiets ligestillingsudvalg en conference om kvindehistorie på Højstrupgård. Konferencen var et led i arrangementerne omkring kvindernes valgrejsjubileum og formålet var at bringe forskere sammen med kvinder fra organisationer m.h.p. diskussioner om forskningens indhold og fremtid. Oplæg fra denne conference vil blive publiceret af ABA i 1991.

Også i 1990 deltog ABA i det årlige IALH I-møde i Helsingfors og i den internationale historikerkonference i Linz i Østrig.

Et møde i Oslo den 14. juni 1990, arrangeret af Arbejderbevægelsens Arkiv og Bibliotek, resulterede i et tættere forskningssamarbejde mellem de nordiske arkiver.

Andre projekter

ABA har på bevilling fra LO's Oplysningsfond

Forfattere og redaktion ved præsentationen af ABA's 1. maj bog i april 1990.

ansat tidligere minister Kjeld Olesen til at gennemgå og ordne Jens Otto Krag's papirer. Kjeld Olesens opgave er at fremstille en oversigt over indholdet så der kan tages stilling til hvilke papirer, der skal stilles til rådighed for forskning og hvilke, der skal klausuleres for en længere årrække. Kjeld Olesen startede arbejdet i maj 1990.

ABA har sammen med tidligere forretningsfører Børge Pedersen samlet en erindringsgruppe, der har afholdt en række møder i ABA i 1990. Formålet er at få nedskrevet og gennemgået en række erindringsoplæg og eventuelt få dem udgivet.

ABA har siden 1989 i samarbejde med historikeren Uffe Jacobsen forsøgt at rejse penge til et

internationalt forskningsprojekt, hvis formål er at udgive en dokumenteret kildeudgave om II. Internationale og dens fredsbestræbelser 1914 - 18. I spidsen for projektet står det internationale institut for socialhistorie i Amsterdam, samt Arbetarrörelsens Arkiv i Stockholm. Endvidere er en tysk forsker og et belgisk institut tilknyttet. Uffe Jacobsen har arbejdet på projektet på en kort bevilling, forsøg på at rejse midler til et års forskningsarbejde har hidtil været forgæves.

En bibliografi over danske fagblade i ABA forventes at udkomme i 1991. Projektet har været under udarbejdelse siden 1988, men arbejdet med den systematiske indsamling af lokale blade fra

Ove Verner Hansen underholder ved 1. maj receptionen, april 1990.

hele landet har været så omfattende, at arbejdet har trukket ud.

ABA's interne udvikling

I maj 1989 fratrådte ABA's forretningsfører siden 1984, Børge Pedersen. Medarbejderne vil gerne takke Børge for hans indsats og for det gode samarbejde i disse år. Som midlertidig forretningsfører konstitueredes Henning Grelle og han blev i december 1989 udnævnt til ABAs ny forretningsfører. Henning Grelle er historiker og har

arbejdet i ABA siden 1969. Som afdelingsleder i arkivet udnævntes historikeren Anette Eklund Hansen. Marts 1989 ansattes Inge Nielsen 20 timer ugentligt i Billedarkivet. I februar 1990 ansatte ABA historikeren Hans Uwe Petersen som arkivar. I 1989 og 1990 har ABA haft 15 faste medarbejdere samt to studentermedhjælpere. Periodevis har Jens Erik Kofoed Pedersen været tilknyttet som videnskabelig medarbejder til særlige opgaver.

Pr. 1. januar 1990 indførte ABA nye åbningstider. Det var en delvis konsekvens af den kortere arbejdstid og et forsøg på at ændre en række arbejdsgange. ABA's udlån har nu åbent dagligt fra 12 - 16, onsdag tillige til kl. 18. Læsesalen er åben fra kl. 9.

I 1988 blev de første EDB-terminaler taget i brug. Efter en intensiv forsøgsperiode kunne biblioteket fra 1990 forlade de trykte kort og overgå til katalogisering på EDB. I arkivet er sket en tilsvarende udvikling og hele administrationen er også lagt på EDB. Kort og registranter er dog fortsat en uomgængelig nødvendighed for brugere og personale til alle samlinger op til året 1990.

Indsamlingsarbejdet har for både 1989 og 90 været præget og domineret af afleveringer fra Danmarks kommunistiske Parti, ialt ca. 800 flyttekasser. Udover egentligt arkivmateriale omfatter afleveringen en stor samling bøger, pjecer og tidskrifter samt faner, plakater, bånd og fotos og har således givet arbejde til alle institutionens afdelinger. Derudover har ABA modtaget store samlinger fra bryggeriarbejderne, frisørerne og Metalarbejderforbundet. Afleveringer fra Socialdemokra-

Gruppeformand Ritt Bjerregaard taler ved præsentationen af ABA's billedværk: *Dagligdagens kvinder*.

tiet, LO og SF har også været omfattende.

Afleveringerne har sprængt alle rammer og medført meget snævre pladsforhold overalt i institutionen. Al hyldeplads er fyldt op og det har været nødvendigt at tage gangarealer i brug. Leje af endnu et lokale i Folkets Hus har kun løst problemet midlertidigt. I skrivende stund er der indført stop for afleveringer til ABA, et forhold der i praksis viser sig umuligt at håndhæve 100 procent. Men systematisk indsamlingsarbejde er midlertidigt ophørt.

ABA's bestyrelse har truffet en principbeslutning om flytning fra Folkets Hus. Denne beslut-

ning er truffet ud fra det forhold, at ABA's muligheder for pladsudvidelse her er udtømt. Arbejdet med at finde nye lokaler er blevet intensiveret, men indtil videre er det ikke lykkedes at finde egnede lokaler til en rimelig pris.

Indtil der er fundet en løsning af lokaleproblemet må ABA's medarbejdere og mange besøgende affinde sig med forholdene. Trods vanskeligheder mener vi, at der er nået tilfredsstillende resultater i de forløbne år, og vi agter at fortsætte arbejdet med at forbedre institutionens service på alle områder.

Statistik.

Hjemlån af bøger og tidsskrifter: I 1989 blev der udlånt 5050 bind heraf 571 gennem andre biblioteker, i 1990 var udlånet 5271 bind, heraf 341 gennem andre biblioteker. Derudover er der i 1989 foretaget 3379 fornyelser og i 1990 var der 2833 fornyelser.

Til ABA's læsesal blev der i 1989 ekspederet 2875 bind og 1928 arkivenheder. Læsesalslånet var for 1990 2204 bind og 2273 arkivenheder.

Til andre biblioteker blev der i 1989 ekspederet 405 arkivenheder og i 1990 blev der ekspederet 123 arkivenheder. Der er i 1989 udlånt 2781 billeder og plakater og i 1990 er der udlånt 4936 billeder og plakater.

Biblioteket har i 1989/90 modtaget ialt 51 specialer/afhandlinger fra læreanstalter og forskningsinstitutioner.

Det er næppe nogen hemmelighed, at Danmarks kommunistiske Parti i høj grad er blevet påvirket af forandringerne i de østeuropæiske lande og af den "virkeliggjorte socialismes" sammenbrud. Opbrudet skabte både diskussioner og splittelse i DKP. Men på trods af stridighederne besluttede den daværende centralkomite, der ellers var indbyrdes uenig i de fleste spørgsmål, i april 1989 i fuld enighed at overdrage partiets arkivalier til ABA.

Ganske uagtet baggrunden, har DKP's beslutning - set fra ABA's synsvinkel - store kulturel betydning. Dels blev der skabt grundlag for opbygning af et egentligt DKP-arkiv, dels råder ABA nu over arkiverne fra de afgørende politiske strømninger indenfor dansk arbejderbevægelse.

Forhistorien

I DKP's selvforståelse har historien i almindelighed og arbejderbevægelsens og partiets historie i særdeleshed altid spillet en vigtig rolle. Partiets generelle virke, dets programmer og publikationer og ikke mindst skolings- og kursusvirksomhed rummer et tydeligt vidnesbyrd herom. Og derfor har DKP også flere gange taget skridt til at opbygge et egentligt partiarkiv.

Efter befrielsen indsamlede og ordnede blandt andre Walter Thierry en del af DKP's arkivalier. Siden arbejdede Tage Revsgaard Andersen i en årrække med spørgsmålet. I starten af 80'erne blev der gjort endnu et, og denne gang organisatorisk mere omfattende forsøg. De gennem årene gjorde bestræbelser resulterede i udarbejdelsen af nogle registranter over bevarede arkivalier. Der blev og-

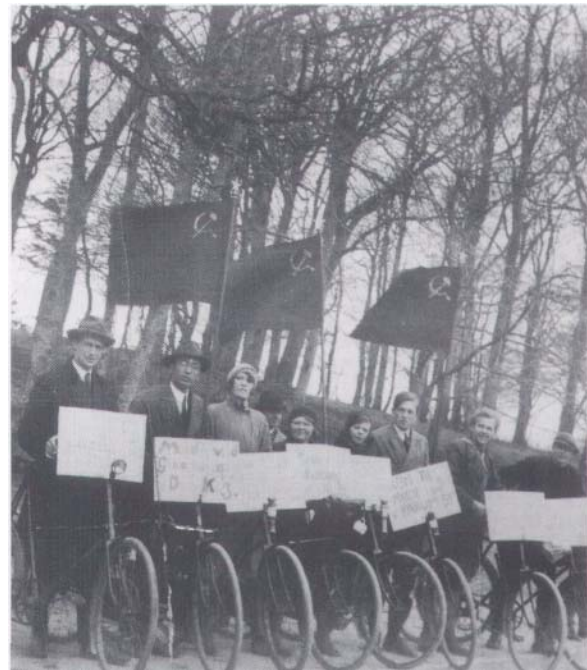
så gennemført en omfattende indsamling af et væsentligt, først og fremmest trykt materiale om DKP og modstandskampen. Også partiforlagenes pjecer og tryksager blev indsamlet og ordnet. Endelig blev der tilvejebragt dels noget materiale fra sovjetiske og DDR-arkiver, dels arkivalier, der i forbindelse med besættelsen, og demonstrationerne mod DKP i forbindelse med det sovjetiske overgreb mod Ungarn i 1956 var blevet fjernet fra partikontoret.

Men uanset de nævnte og andre personers indsats lykkedes det aldrig at få etableret et egentligt og velfungerende partiarkiv. Det kan virke overraskende og give anledning til overvejelser om årsagerne hertil. En besvarelse af dette spørgsmål er imidlertid ingenlunde denne artikels emne og skal i stedet for henvises til eventuelle kommende studier.

På baggrund af både udtalt utilfredshed med forholdene omkring DKP's arkivalier og de fornyede intensive historiske diskussioner indenfor de kommunistiske partier opfordrede en kreds af yngre historikere, der var medlemmer af DKP, partiledelsen i december 1987 til at få gjort noget ved arkivsituationen. Reaktionen var positiv og partiledelsen opfordrede initiativtagerne til at fremsætte mere konkrete forslag.

I februar 1988 præsenterede ABA på opfordring nogle ideer til en eventuel overdragelse af DKP's arkiv til arkivet. Selv om den videre behandling af sagen blev forsinket af de øvrige diskussioner i DKP, blev der hurtig skabt det afgørende gennembrud for synspunktet om at aflevere materialet til ABA, frem for at gøre endnu et forsøg på at opbygge et arkiv i DKP's regi. Det skyldtes ikke alene en erkendelse af, at en aflevering af materialet til ABA var den mest realistiske mulighed for at få opbygget et egentligt DKP-arkiv. Der var også tale om, at drøftelserne mellem ABA og DKP kunne overvinde nogle af de mere traditionsbetingede forbehold, som der fandtes i partiledelsen overfor ABA, dets stilling og faglige kompetence. Ad denne vej blev grundlaget for centralkomiteens beslutning om at overdrage alt eksisterende arkivmateriale til ABA skabt.

Formålet var dog ikke kun pragmatisk for herved at sikre DKP's arkivalier. Helt afgørende var også ønsket om at skabe forudsætningerne for at gøre dette materiale offentligt tilgængeligt.

»Agit-Prop« - gruppe i Farum og Omegn i begyndelsen af 1930'erne. (ABA).

DKP's beslutning

I centralkomiteens overordnede beslutning om partiarkivet hed det bl.a.: »Traditionsplejen, vidensstilegnelsen og vidensformidlingen, der i sig selv ikke er statisk, men foranderlig ud fra nye problemer, som den historiske udvikling rejser, forudsætter, at arkivalierne bliver bevaret, indsamlet, registreret og gjort tilgængelige«.

Samtidig godkendte den daværende partiledelse også en aftale mellem ABA og DKP om grundlaget for materialets aflevering, og et sæt retningslinier for adgangen til DKP's arkiv i ABA.

*Blandt nyhvervelserne til ABA's plakatsamling:
Kommunistisk valgplakat fra valget i 1935.*

I aftalen mellem DKP og ABA blev det understreget, at afleveringen omfattede alle trykte og ikke-trykte, skriftlige og ikke-skriftlige arkivalier, der på afleveringstidspunktet var ældre end ti år. Desuden blev en videre indsamling af materiale fra partiorganisationen og hjemførelsen af DKP-materiale i Kominterns arkiv anført som kommende opgaver.

Hvad der angår adgangen til materialet blev det generelt bestemt, at benyttelsen forudsætter en

tilladelse.

Da ABA i juni 1989 begyndte med at pakke materialet i Dr. Tværgade, viste det sig, at de truffne beslutninger også i praksis blev bakket op af både partiledelsen og partikontorets funktionærer. Et talende udtryk herfor var blandt andet, at Ib Nør-lund ganske kort tid før sin død opfordrede til at tømme hans kontor og lade dette materiale, der alene udgjorde godt 50 hyldemeter, med det samme indgå i den samlede aflevering. Også de, der som følge af beslutningerne på DKP's to kongresser i 1990 fratrådte deres stillinger som partifunk-tionærer, gjorde deres til at tilvejebringe eksiste-rende arkivalier i de utallige kroge og gemmer i Land og Folks hus.

Sideløbende med afleveringen fra DKP indgik ABA også aftaler med Danmarks kommunistiske Ungdom og Danmarks kommunistiske Studenter, KOMM.S. om deres arkiver. Til forskel fra DKP's vil dette materiale, når det er blevet ordnet, i al væsentlighed være frit tilgængeligt.

Afleveringens omfang

Men selv om det var og er et hovedformål med afleveringen at gøre materialet tilgængeligt, betyder både afleveringens omfang og materialets tilstand, at dette mål kun kan indfries lidt efter lidt, som sorteringen og registreringen skrider frem.

Afleveringen blev i hovedsagen gennemført i to omgange. Den første, der omfattede 410 flytte-kasser, skete i løbet af sommeren 1989, mens den anden fandt sted i forbindelse med fraflytningen

fra Dr. Tværgade et år senere. Som følge af denne flytning fra Land og Folks hus blev den samlede aflevering også mere omfattende end forudset. Indtil nu er det alt i alt blevet til omkring 800 flyttekasser. DKU's andel heraf udgør ca. 150, mens KOMM.S. har bidraget med omkring 50 flyttekasser. I den samlede aflevering indgår også materiale, som ABA som følge af de indgåede aftaler med landsorganisationerne har modtaget fra kommunister i Sønderjylland, DKU og KOMM.S. i Århus og enkelte andre lokale parti- og ungdomsafdelinger samt enkeltpersoner. Flere sådanne afleveringer er på vej. Nok så væsentligt er det, at Gertrud Stjernholm Nielsen kunne vindes for at aflevere det materiale, som Ib Nørlund havde i deres fælles hjem på Bellahøj. Omfanget heraf var på næsten 90 flyttekasser.

Indholdet

Selv om det for øjeblikket endnu ikke er muligt at give en endegyldig bedømmelse af det modtagne materiale, kan det slås fast, at ABA har fået en særdeles værdifuld og på mange måder enestående samling, der - når det er færdigordnet - vil udgøre et, også internationalt set, centralt arkiv for studier ikke kun af den danske kommunistiske bevægelse, men også af sider af den internationale kommunistiske bevægelses historie og udvikling.

DKP's aflevering omfatter ved siden af egentligt arkivmateriale DKP-tryksager (tidsskrifter, pjecer, bøger, plakater), tryksager fra andre - især kommunistiske - partier, organisationer og institu-

tioner, danske og udenlandske bøger og herunder en del betydningsfuld og sjælden politisk litteratur fra før 1945, fotografier, film, videobånd og lyd-bånd samt faner.

Hertil kommer materiale fra Land og Folk. Det drejer sig primært om indbundne udgaver af både Land og Folk og Arbejderbladet, diverse bøger og avisens biografiske avisudklipssamling, der både er omfattende og værdifuld.

Som det fremgår af denne summariske oversigt over det modtagne materiale, berører afleveringen ikke kun arkivet, men alle afdelinger i ABA.

Afleveringen fra DKU, der ligeledes omfatter andet end arkivmateriale i snæver forstand, består på en måde af to dele. For det første et delvist ordnet arkiv, der i hovedsagen vedrører ungdomsforbundets forhistorie og udvikling frem til starten af 1970'erne. For det andet er der tale om uordnet materiale fra den efterfølgende tid og frem til DKUs nedlæggelse.

KOMM.S.' aflevering omfatter dels materiale fra landsorganisationens samlede leveår (1974-1990), dels fra lokalafdelingerne og herunder fra KOMM.S. i Århus, der allerede blev dannet i 1968.

Hvad der angår DKPs (og også DKUs) arkivmateriale er der ikke kun tale om materiale af kommunistisk proveniens. Afleveringen omfatter således tillige arkivalier fra Socialdemokratisk Ungdomsforbund (SUF), Mondes Forlag og fra talrige organisationer, som danske kommunister har arbejdet i. Nævnes kan Frihedsrådet samt venskabsforeninger, freds- og solidaritetsorganisationer, herunder en større samling fra Vietnam 69 og

ikke overraskende fra Folkebevægelsens mod EF og dens forløbere.

Selv om der i afleveringen - som nævnt - indgår materiale fra før 1919, stammer hovedparten fra tiden efter 1945. Noget overraskende er det, at det ser ud til, at der faktisk findes mere materiale fra 1920'erne end 1930'erne. Et væsentligt supplement hertil udgør en række mikrofilm af materiale fra Kominterns arkiv som indenfor de senere år er blevet tilvejebragt, og som kun understreger betydningen af at få gennemført en systematisk hjemførelse af DKP-materiale fra Sovjet.

Det afleverede materiale omfatter både protokoller og bilagsmateriale fra kongresser, landsmøder og konferencer, fra centralkomiteens, forretningsudvalgets og sekretariatets møder, materiale fra DKPs folketingsgruppe, et tilsyneladende nærmest fuldstændigt materiale fra DKPs kontrolkommission, cirkulærer til partiorganisationen, indenlandsk og udenlandsk korrespondence, materiale fra de centrale udvalg (især fagligt -, freds- og solidaritets- og skolingsudvalget, men også kvindepolitisk -, bolig-, socialpolitisk- og kulturudvalget). Dertil kommer - primært fra 1950'erne - indberetninger fra de såkaldte rejsesekretærer, materiale fra partiorganisationen og herunder en særdeles omfattende samling fra hovedstadsorganisationen.

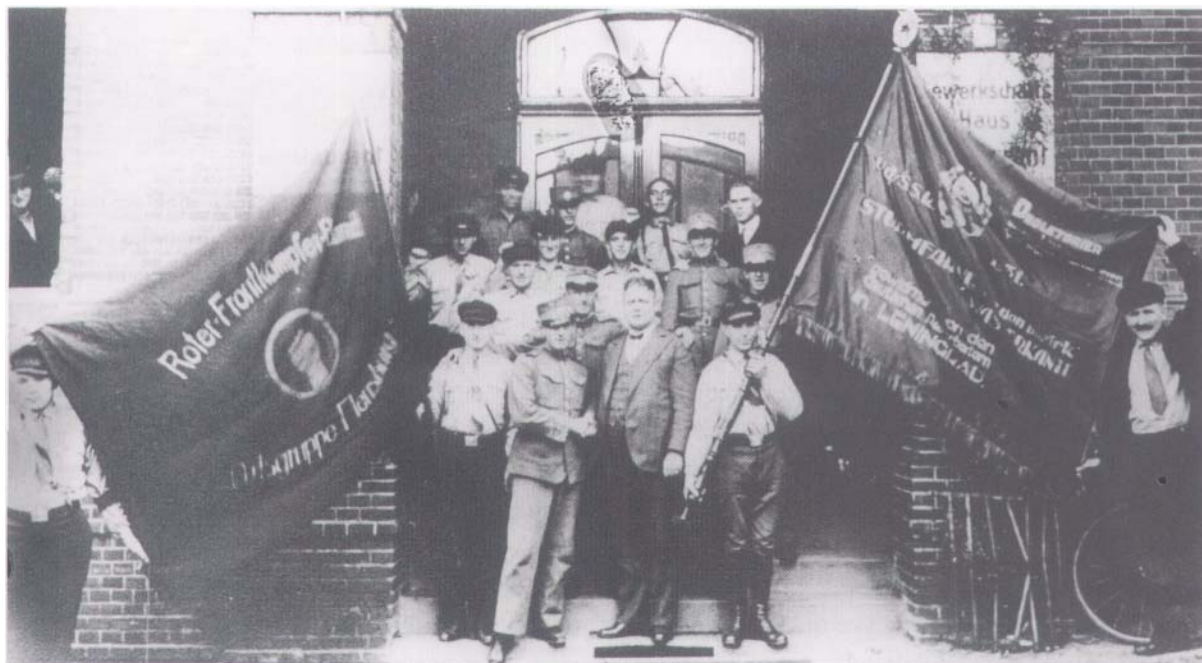
Mens det hidtil nævnte materiale bliver ordnet i lange serier, er andet blevet inddelt i emner: kollektive og enkelt- personers oplæg om bl.a. skatte-, social- og boligpolitik, historie, EF, DKP og de intellektuelle, partijubilæer, Land og Folk (indsamlinger og festival), partidiskussioner

1956-58, parlamentariske valg, Østersøugen, Venskabsforeninger, samt andre organisationer og politiske partier, parti- og veteranferierejser mm.

En særlig plads indtager materialet fra DKPs deltagelse i det internationale samarbejde mellem de kommunistiske partier. Det belyser forbindelserne og disses intensitet til enkelte partier. Nok så vigtigt er dog materialet fra internationale konferencer og seminarer. Som eksempel kan anføres, at der med afleveringen er skabt grundlag for en nøje undersøgelse af blandt andet de kommunistiske partiers sidste store konference i Moskva i 1969 og dennes forberedelse gennem en stribe af såkaldte konsultative møder, der giver indblik i de daværende diskussioner og holdninger hos de forskellige partier. Materialets art og omfang er et tydeligt vidnesbyrd om DKPs internationale engagement.

Afleveringen skaber ydermere grundlag for at oprette en række personarkiver for blandt andre Knud Jespersen, Jørgen Jensen, Ib Nørlund, Martin Nielsen, Gelius Lund, Ragnhild Andersen. Det viste sig således at 20 store pakker med påskriften Knud Jespersens manuskript indeholder taler, manuskripter, optegnelser fra møder og rejser, artikler og korrespondence helt tilbage fra hans tid som fagligt aktiv i det nordjyske.

Materiale fra både DKPs og DKUs forhistorie, især fra SUF (protokoller, brevkopibøger o.a.), giver nu mulighed for at lukke nogle af de eksisterende huller i ABA's egne samlinger. Betragtet under ét, kan der ikke herske tvivl om, at DKPs (DKUs og KOMM.S.s) arkiv i ABA vil skabe et helt nyt grundlag for den videre beskæftigelse med den kommunistiske bevægelses historie i Danmark.

Danske og tyske kommunister mødes i Sønderborg, 1932. De danske soldater på billedet er værnepligtige. I midten forrest ses det kommunistiske rigsdagsmedlem Christian Heuck, der senere blev myrdet af fascisterne. Fotografiet er en gave fra det tyske kommunistparti til DKP i 1955. (ABA).

Adgang til DKP's arkiv i ABA

Hvad angår benyttelsen af materialet, er det - i overensstemmelse med sædvanlig praksis - således, at uordnet materiale er utilgængeligt. Til gengæld kan det materiale, der er blevet ordnet, allerede benyttes nu og inden opbygningen af DKP's arkiv i ABA er blevet afsluttet. Som nævnt forudsætter det en særlig tilladelse. På dette punkt er der sket en væsentlig ændring i forhold til den oprindelige aftale mellem ABA og DKP. Mens det i første omgang var DKP, der tog stilling til ansøg-

ninger om arkivbenyttelsen, er administrationen af vilkårene for adgangen til DKP's arkiv i ABA i mellemtiden overgået til ABA. Også det understreger afleveringens hovedmål: at gøre materialet offentligt tilgængeligt. Med hensyn til DKUs og KOMM.S.'s arkiver gælder det, at benyttelsen i princippet ikke kræver en særlig tilladelse. Men også her vil uordnet materiale ikke være tilgængeligt og der foreligger for nuværende ingen nærmere planer for ordningen af disse to samlinger.

Hans Uwe Petersen

Louis Pio: Karl Marx

Indledning

Spørgsmålet om Pios socialisme, og især hvor længe efter flugten til Amerika han vedblev at være socialist, har beskæftiget folk gennem årene. Nu er der som bekendt ikke noget forkert i at ændre sine vurderinger, når omstændighederne har forandret sig, snarere tværtimod: det er tåbeligt at opretholde en »mening«, en politisk taktik f.eks., når det har vist sig, at formålet ikke kan nås ad denne vej. For Pio var spørgsmålet, om han kunne opfylde sine socialistiske målsætninger fra 1870'erne i USA næppe aktuelt, det gjaldt om at overleve.

Bortset fra eksperimentet i Kansas med den socialistiske koloni, som mislykkedes efter nogle få uger, og kostede Pio de penge, han fik udbetalt efter flugten, var Pio i en periode i 1877-78 redaktør for det socialistiske dansk-norske ugeblad »Den nye Tid« i Chicago. Men efter bruddet/afskedigelsen fra bladet er det mere uklart, om han har haft kontakt med den amerikanske arbejderbevægelse. Man mener dog, at han i 1880'erne stod i forbindelse med, måske ligefrem var medlem af, organisationen »Arbejds Riddere« (Knights of Labor), som i 1870'erne og 1880'erne voksede til en magtfuld oppositionel arbejderorganisation, en mellemting mellem et fagforbund og et politisk parti, i det mindste skrev Pio en lille bog om

organisationen. Men senest efter 1886 ses det ikke, at han har haft kontakt med socialistiske organisationer i det hele taget, selvom Chicago havde en stærk arbejderbevægelse og mange skandinaver i byen var fagligt organiserede.

Det har fremkaldt forskellige vurderinger, at han opgav sin socialistiske tankegang på et eller andet tidspunkt. Datteren, Sylvia Pio, hævdede imidlertid i et brev til Fernando Linderberg i 1911, at han blev ved med at være socialist livet igennem. Selv hans sidste arbejdsområde som ejendomsrådgiver for bebyggelsen »White City« i Florida, var ifølge hende et socialt foretagende. White City skulle være en art lysets by for fattigfolk fra det nordlige USA, hvor de boede i skumle og mørke baggårde. I denne planlagte haveby kunne de leve et menneskeværdigt liv (brevet findes i engelsk oversættelse i *The Bridge*, arg. 13, 1990 s. 97-101). Jens Engberg skriver i sin Pio-biografi »Til arbejdet! Liv eller død!« (s. 323), at han i den første korte fase endnu var socialist, mens han i den sidste ligeledes korte fase gav sig helt i kapitalismens vold. Engberg anfører forskellige omstændigheder for dette standpunkt; imidlertid findes der manuskripter og artikler, der efterlader et andet indtryk.

Claus Larsen har, med baggrund i nogle manuskripter Louis Pio efterlod sig, hævdet, at Pio i hvert fald indtil 1886 var socialist (Var Louis Pio

socialist hele sit liv?, i: Arbejderhistorie nr. 27). Senest har George Nielsen i sin artikel »En dansk socialist i det kapitalistiske Chicago« (Arbejderhistorie nr. 35) hævdet, at Pio under påvirkning af forholdene i USA og gode venners meninger skulle have indset det futile i socialismen og akcepteret »the American way«. Nielsen daterer denne omvendelse til ca. 1884.

Nu kan det imidlertid dokumenteres, at Pio så sent som i 1890 skrev en artikel om Karl Marx. Det er kendt, at Pio skrev meget i mange forskellige tidsskrifter og blade i USA, tidsskrifter og blade han ofte selv udgav eller var redaktør af. Tilsyneladende er mange af disse ikke bevaret mere, så man kender ikke så meget til Pios udvikling på dette område. Imidlertid findes et par numre af et af de sidste tidsskrifter Pio redigerede i Udvandrerrarkivet i Ålborg, nemlig *Samfundet. Illustreret Maanedsskrift for skandinavisk Literatur, Familie- og Foreningsliv*. Her findes på de første sider af marts-nummeret 1890 artiklen om Karl Marx (7 år efter at Marx døde).

Artiklen er usigneret, men det fremgår af de første linjer, at Marx forærede forfatteren det aftrykte fotografi for 14 år siden. Det stemmer overens med Pio's besøg i London i 1876, og Pio er vel den eneste dansker, der havde besøgt Marx på det tidspunkt. Man kan med indtil vished grænsende sikkerhed antage, at tidsskriftets redaktør og artikelforfatteren er identiske. Det stemmer overens med alt, hvad vi ellers ved om dette besøg og om Pio.

Hjælper artiklen os så med at besvare spørgsmålet om Pio's forhold til socialismen? Det gør

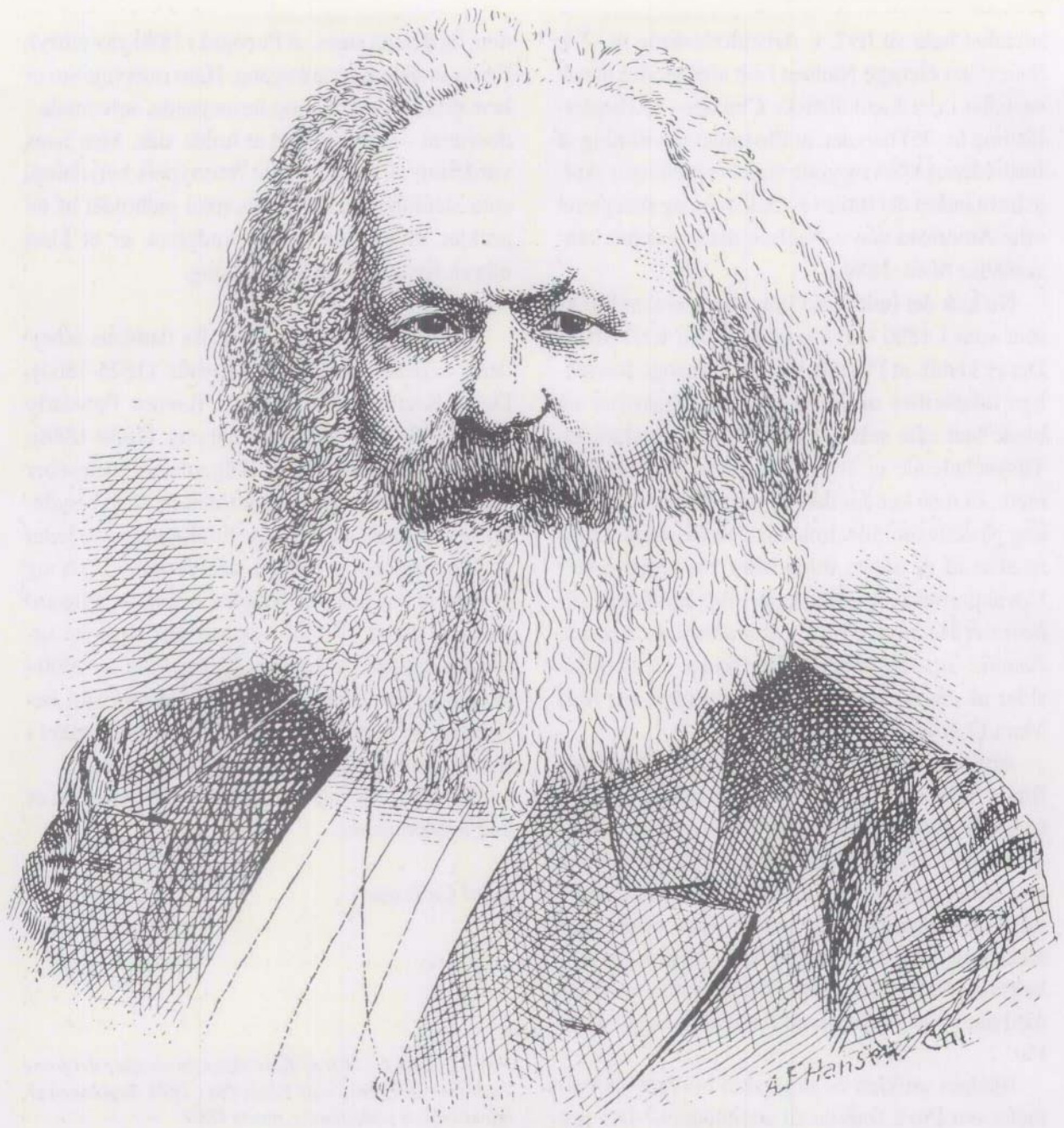
den, og det må siges, at Pio også i 1890 gav udtryk for en socialistisk tankegang. Hans overvejelser er bemærkelsesværdige og fremsynede, selvom de - desværre - ikke kom til at holde stik. Men hans vurdering af intellektuelle førertypers betydning, som stemmer godt overens med indholdet af de artikler, Claus Larsens har udgivet, er et klart udtryk for socialistisk tankegang.

I artiklen omtaler Pio folk fra datidens arbejderbevægelse: Ferdinand Lassalle (1825-1864), Denis Kearney (1847-1907), Terence Powderly (1849-1924) og Edward Bellamy (1850-1898). Lassalle var medstifter af Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein i 1863, og dermed en af de betydeligste arbejderledere i denne tid; Kearney var leder af Workingmen's Party i det vestlige USA og Powderly var leder af Knights of Labor; Edward Bellamy havde i 1887 udgivet sin berømte utopisk-socialistiske roman »Tilbageblik år 2000« (Looking Backward), der i samtiden fik stor betydning, se hertil Torben Hviid Nielsens artikel i *Årbog for arbejderbevægelsens historie* 1986.

Teksten gengives uforandret, retskrivningen er dog moderniseret.

Gerd Callesen

Pennetegning (s. 16) af Karl Marx, lavet efter det fotografi som Marx forærede Louis Pio i 1876. Tegningen er offentliggjort i Samfundet, marts 1890.

Karl Marx.

Da Karl Marx for fjorten år siden gav os det fotografi, hvorefter nærværende pennetegning er lavet, var han endnu i besiddelse af den mægtige, imponerende skikkelse, som til en vis grad svarede til hans åndelige personlighed. Og da han i samtalens løb skred op og ned ad gulvet i sin smukke bolig nær Hyde Park, London, og en gang imellem, forbitret ved de erindringer, der strømmede ind på ham, rystede sin løve-manke, forstod vi fuldt vel, at han kunne skabe og regere den forening, som bragte skræk til alle de kronede hoveder i den gamle verden og rokkede ved deres mølædte troner. Men vi forstod også, at han var for meget videnskabsmand, teoretiker, til at kunne i længden styre en så broget flok som "Internationale", der dengang hovedsagelig bestod af udisciplinerede skarer af arbejdere i en snes forskellige nationaliteter, og at han omsider måtte vige for den utaknemlighed, hvormed en ny ideo tilhængere meget snart behandler sine første ledere.

Karl Marx er død; men hans hovedværk, den bog, hvori han har nedlagt et helt livs arbejde, lever endnu og vil i de kommende tider stedse mere og mere blive betragtet som det, den var: en knusende, men lidenskabsløs kritik af samtidens vanvittige arbejdsorden eller rettere arbejdsuorden. "Kapitalen", som bogen kaldes, indeholder en sådan masse af fakta, og en så grundig påvisning af hvad disse fakta godtgør, at den næppe vil kunne undværes i den nær forestående opgørelse mellem kapital og arbejde.

Den nyere tid er arbejderbevægelsens tid. Karakteristisk for denne er det, at den næsten ingen ledere har af betydning, ingen "Napoleoner". Arbejderne er hovedsagelig gået fremad i "række og geled", og de få, der har udmærket sig lidt fremfor de andre, er som oftest kommet fra arbejderne egne skarer. Lassalle og Karl Marx er undtagelser herfra; men deres virksomhed som arbejderledere var ikke lang. Lassalle faldt i en duel, og var allerede dengang forlængst ked af sin stilling som leder; Karl Marx trak sig tilbage, da hoben beskyldte ham, der havde ofret sin stilling, sin tid og sin formue på sagen, for at have tilvendt sig "millioner" af arbejderne penge. De vil ingen efterfølgere få. Heroernes tid er forbi; massernes tid er kommet. Mænd som Denis Kearney og Powderly, eller som Bellamy og mange andre, kan avertere bevægelsen og bringe den ind i hidtil uberørte samfundskredse; men det er også alt. Det virkelige arbejde må gøres af folket, af masserne, med en anfører for hver lille flok, - eller uden en sådan. Og tiden for forandringen vil komme hurtigere end de fleste antager. Kun meget få har en ide om, hvor forberedt grunden i virkeligheden er. Reformationen kom længe før *alle* havde indset, hvor nødvendig den var. Samfundet slæber altid på en hel del "døde kroppe", som ville finde sig i enhver behandling, og således gives der også nu millioner af "gode borgere", som tror at leve i den bedste verden og anser ethvert forsøg på at forbedre den for gudsbespottelse. Men der vil ikke blive spurgt dem om deres mening.

Billeder fra Sovjetunionen

Marie Nielsen, medlem af Socialdemokratiets hovedbestyrelse, senere initiativtager til Socialistisk Arbejderparti, forløber for Danmarks Kommunistiske Parti. Ene kvinde blandt de første revolutionære aktivister her i landet. Kommunelærerinde, fængslet og frtaget sin stilling på grund af sine socialistiske ideer. Historien om hende og hendes revolutionære virke er netop udkommet som bog i SFAH samtidig med, at de billeder, hun har erhvervet på sine rejser til Sovjetunionen, er blevet tilgængelige i ABA.

»Jeg har været søsyg paa Farten over Polarhavet og var ikke rask den hele første Dag, dette bidrog til at jeg saa alt i et saa vemodigt Skær«.

Sådan skriver Marie Nielsen i sin dagbog fra den første dag på hendes Ruslandstur. Turen startede den 23. juni 1920. Gik over Norge, Sverige og videre i motorbåd til Murmansk, hvor hun ankom 4. juli. Derefter forestod 3 døgnstogtur til Petrograd, det nuværende Leningrad.

Den vemodige sindsstemning slog senere over i begejstring ved et møde med russiske arbejdere, men dagbogsoptegnelserne slutter desværre brat.

Således får vi ikke i denne sammenhæng hendes personlige beretning om mødet med Lenin ved Kominterns 2. kongres i Moskva, der var det egentlige mål for hendes rejse.

Dagbogsoptegnelserne fra Ruslandsturen og fra Marie Nielsens ophold i kvindefængslet på Nytorv tillige med en omfattende brevveksling med Martin Andersen Nexø er nu imidlertid sam-

let i en nyudkommen bog »Venskab og Revolution«. Forfatterne er Morten Thing og Børge Houmann, og bogen er udgivet af Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.

Billeder fra denne Ruslandstur, og sandsynligvis også fra en senere i 1922, findes i ABA's billedarkiv. Der er 150 gamle glasplader, som Marie Nielsen har foræret ABA i 1950, og som er forsynet med hendes egne håndskrevne oplysninger. I 1990 blev der lavet papirbilleder af glaspladerne.

Det ser som sagt ud til, at Marie Nielsen har erhvervet billederne i to omgange. De første viser det russiske samfund lige efter revolutionen, og disse billeder har hun sandsynligvis haft med hjem fra kongressen i 1920. Det vides, at billederne blev uddelt ved kongressen, og de er taget af professionelle fotografer. Marie Nielsen har vist ikke været i besiddelse af et kamera, endsige selv taget billederne, men hun har nok selv fået lavet dias eller

*Øverst: På rejse fra Petrograd til Moskva agiterede de delegerede ved mellemstationerne. Sinovjet taler.
Nederst: Kvindelige rødmister til gymnastik. Petrograd.*

Hungeren 1921. Opsamlede børn.

glasplader af billederne, så de kunne bruges i en foredragsrække hun holdt i 1920/21.

Den anden del af billederne viser hungersnøden i Sovjetunionen i årene 1921/22. Enkelte af disse billeder er brugt i indsamlingskampagnen til fordel for de nødlidende. For at afhjælpe nøden blev der startet et internationalt hjælpearbejde. Også i Danmark blev der oprettet en komité med dette formål. I denne sad blandt andre Andersen Nexø og Marie Nielsen. Hun kom til at lede den særlige

kvindekomité, der ligeledes blev dannet. I Marie Nielsens arkiv på ABA finder man eksempler på de mange henvendelser, hun har foretaget til pressen for at appellere til den danske befolkning om at indsende tøj.

Tøjet blev for øvrigt sendt til hendes lejlighed i Møntergade nr. 8, 2. sal, hvor det også blev repareret af kvindekomiteens medlemmer.

Karen Kræmer

Socialdemokratiets Aarhundrede - en god idé.

Hvem stod bag det store, populære værk "Socialdemokratiets Aarhundrede", som udkom i 1904? Spørgsmålet er meget naturligt, når man tænker på den mængde eksemplarer, der i årenes løb er blevet tilbudt ABA og Arbejdersmuseet. Det virker, som om alle gamle socialdemokrater har haft dette tobindsværk stående.

Tyve år før århundredskiftet var der indsamlet en del oplysninger om den danske socialismes start til brug for Benoit Malons arbejde med "Histoire du Socialisme", som udkom i Paris i 1881 - 84. Det er ikke umuligt, at den store udgivelse, der nu blev planlagt ved indgangen til det 20. århundrede, også havde fået inspiration fra Frankrig. Her var første bind af Jean Jaurés' flerbinds-værk "Histoire Socialiste" netop begyndt at udkomme i 1900.

Det var almindeligt at udsende store værker i hæfter, således at publikum på forhånd tegnede sig for et abonnement. Når alle hæfter var udkommet, kunne man få dem indbundet. For køberne var det en fordel at få udgifterne spredt over længere tid. For forlaget var det en ulempe, at der fulgte en del administration med, men til gengæld betød ordningen forhåndsgaranti for salg og løbende kapital til udgivelsen.

Som det vil ses af hændelsesforløbet, var det svært at styre en sådan udgivelse, når man ikke havde et færdigskrevet manuskript foran sig, men derimod to skriveglade og -vante forfattere, der hellere end gerne ville fortsætte med det, der skulle vise sig at blive en succes. I 1901 tog man fat.

Forlaget

»A. Christiansens Forlag« i København stod bag det meget ambitiøse projekt med »Socialdemokratiets Aarhundrede«. Man kunne have forestillet sig, at arbejderbevægelsens avis ville være gået ind i foretagendet, men den nøjedes med at lægge folk til; der blev truffet aftale med to journalister fra »Social-Demokraten« om at skrive værket. Det

var C. E. Jensen og F. J. Borgbjerg.

Forlæggeren hed Anton Christiansen. Han var søn af en gårdejer fra Århuseggen. Hans storebror Rasmus rejste til København for at gå på kunstakademiet og blev efterhånden en anerkendt maler og bladtegner på »Politiken«. Sammen med Vilhelm Hammershøj rejste han til Berlin og Dresden, og alene var han i Prag, Paris, Holland, Belgien og London. Det var muligvis gennem ham, broderen

Anton fik en international horisont og internationale kontakter, som kom forlaget til gode.

Anton Christiansen blev udlært boghandler i Århus i 1884 og tog til København i 1887, hvor han og broderen boede sammen på en tredjesal i Nansensgade. I løbet af nogle få år oparbejdede Anton Christiansen en blomstrende virksomhed med kunsthandel, kunstforlag, bogforlag, papirhandel og papirindustri. I 1893 udvidede han endnu engang, idet han 14 dage før sit bryllup med en møllerdatter blev medindehaver af Alfred Jacobsens forlag og litografiske anstalt.

Anton Christiansen var da 27 år, veletableret og anerkendt inden for sit felt. Ved »Ny Carlsbergs« 25 års jubilæum i 1896 udstillede brygger Jacobsen sine gaver på Kunstindustrimuseet. Her var både Rasmus og Anton Christiansen repræsenterede og fik rosende omtale for design og udførelse af »adresser«, dvs. mapper eller omslag til lykønskninger.

Forlaget havde lokaler i Knabrostræde 10, mens der i Nygade lige ved hjørnet af Gl.Torv indrettedes kunsthandel. Forlaget udgav historiske romaner, historiske og populærvidenskabelige samt naturhistoriske værker. Det var så forskellige bøger som Zolas og Victor Hugos romaner, Saxos krønike og tidsskriftet »Jorden rundt«. Nogle blev solgt som »færdige« bøger, men mange blev sendt ud i hæfter. I 1901 begyndte udgivelsen af »Socialdemokratiets Aarhundrede«.

Forfatterne

Frederik Borgbjerg var 35 år og allerede en kendt socialdemokratisk politiker. Han kom fra et grundtvigsk, landligt miljø, men gik i skole og blev student i København, hvor han også fortsatte på universitetet med at læse teologi. Fra skoletiden havde han været optaget af Rousseaus kritik af den private ejendomsret. På universitetet gled han efterhånden fra teologi og grundtvigianisme via darwinisme mod socialismen. Siden 1890 havde han skrevet for »Social-Demokraten«, hvor han efterhånden blev fast medarbejder. Han skrev om politiske emner i et klart sprog og en frisk og veloplagt form. Siden 1898 havde han været medlem af såvel Folketinget som Københavns Borgerrepræsentation. Det var ham, der i 1899 med stor journalistisk og politisk professionalisme havde ledet pressekampagnen i »Social-Demokraten« under hele lock-outen. Det var derfor Borgbjerg, der i værket skulle tage sig af bl.a. lock-outen i 1899. Den fyldige og levende skildring blev senere ret anerkendt i historikerkredse.

Carl Emil Jensen havde siden 1882 skrevet i »Social-Demokraten«, hvor han efterhånden var blevet den ledende litteratur- og teateranmelder. Han var gået ud af skolen inden studentereksamen netop for at blive journalist på »Social-Demokraten«. I 1901 var han 36 år og havde bag sig en bearbejdning af sine litteraturanmeldelser, der var blevet udgivet under titlen »Vore Dages Digtere« i 1898, og en række oversættelser af bøger fra fransk. Hans stil kunne karakteriseres som »smagfuld«, og han tog ikke hensyn til sit publikums

eventuelle besvær med at følge med. »Social-Demokraternes« redaktion lagde stor vægt på det alment kulturelle; omtale og anmeldelser af nye bøger var forsidestof i arbejderklassens foretrukne avis omkring århundredskiftet.

Det var altså to travle mennesker, der havde den fornødne energi til at kaste sig ud i dette store projekt. «...Man undre sig næsten over, at kendte Socialdemokrater, der er saa overordenlig optagne af praktisk Virksomhed, af Døgnets Journalistik, af faglig, politisk og kommunal Virksomhed, kan faa Tid til historisk Granskning. Men de føler vel netop selv Trang til midt i det praktiske Arbejde at dykke ned og tage et forfriskende Bad i Historiens dybe Strøm...«, hed det i »Social-Demokraternes« omtale, der skulle få arbejderne til at investere i værket. »De lægger aabenbart den største Vægt paa at skrive letfatteligt og folkeligt. Man ser med Fornøjelse, hvorledes de undgaar Fremmedord, ikke ved at erstatte dem med daarlige Oversættelser, men ved at skrive et godt Dansk, der gør fremmede Ord overflødige i størst mulig Udstrækning.«

Markedsføring

Forbilledet for fremstillingen var Jean Jaurès' »Histoire Socialiste«, og man startede som i den med den franske revolution og socialismens udvikling i Frankrig, England og Tyskland. Det skul-

Den første reklame i Social-Demokraten for Socialdemokratiets Aarhundrede, 3. september 1901.

**SOCIALDEMOKRATIETS
AARHUNDREDE.**

Fremstillinger af Arbejderbevægelsernes Historie fra Revolutionen 1789 til vore Dage i Frankrig, England, Tyskland, Danmark, Norge og Sverige ved **C. E. Jensen** og **Fr. Borghjærg**, med flere Hundrede originale Billeder af danske og fremmede Kunstnere.

Arbejderbevægelsen er den mægtigste Samfundsbevægelse i vor Tid. Den spiller Dag for Dag en stadig mere indgribende Rolle i den samlede Kulturudvikling. En Fremstilling af denne store Bevægelse fra dens Begyndelse til vore Dage har høitil været savnet. »Socialdemokratiets Aarhundrede« vil udfylde dette Savn. Der optræder her paa Grundlag af de bedste historiske Kilder en levende og farverig Skildring af den moderne Arbejderbevægelse, illustreret med flere Hundrede nye, originale Billeder. Der begyndes med Frankrig, fortsættes med England og Tyskland, men Hovedtrængen lægges paa den danske Arbejderbevægelse, til hvis Fremstilling der er indsamlet et stort Matriale. Dette bliver da den nye Tids Verdenshistorie og Danmarkshistorie, set fra Socialdemokratiets Synspunkt. Uden at paaregne en meget stor Tilslutning, vilde dette Vaak ikke være muligt. Men derfor bør ogsaa enhver Arbejder abonnere paa Værket. Thi han læser her om sine Forfædres heltemodige Kamp om sin Stands Frihed og om sin egen Stræben. Han læser her, hvorledes hans Fæder Fremtid bygges.

Socialdemokratiets Aarhundrede udkommer i Hefter til en Pris, som alle kan overkomme, nemlig 25 Øre om Ugen for 16 store, rigt illustrerede Sider. Subskription modtages i alle Bogladere og hos Forlæggeren.

A. CHRISTIANSENS FORLAG,
Nygade 6. Knabrostræde 10.

6941

Politikeren Frederik Jeppesen-Borgbjerg (1866-1936)

le fylde første bind. Næste bind skulle behandle socialismen i Danmark med det, der kaldtes »Louis Pios Tid« fra 1871 til 1877, dernæst »Genrejsningen« fra 1877 til 1884 og endelig socialdemokratiets historie i Norge og Sverige.

Det var Borgbjerg, der lagde ud med den franske revolution, og som den gode journalist, han var, begyndte han midt i en dramatisk episode ved et vælgermøde i Marseille, hvor den franske politiker, grev Mirabeau, talte imod sine tidligere standsfæller. I den franske »Histoire Socialiste« skal læseren igennem 59 siders grundig behandling af samfundsforhold og politisk baggrund, før man når til vælgermødet i Marseille.

Forlaget og forfatterne (og deres avis) forstod betydningen af en god markedsføring. I følge omtalen i »Social-Demokraten« vakte præsentationen stor opmærksomhed i København. Den 3. september 1901 udkom 1.hæfte af 1. bind af værket. Der var en stor annonce med en tegning af den engelske socialistiske kunstner Walter Crane på side to i »Social-Demokraten« og udstilling og plakat, også af Walter Crane, i vinduet hos forlæggeren i Nygade på Strøget i København. Også i »Berlingske Tidende« havde forlæggeren indrykket en annonce.

PR-kampagnen fortsatte i »Social-Demokraten«. Næste dag var der en stor artikel på forsiden. Det fremgik ikke, hvem der havde skrevet den, men det var klart, at avisen var begejstret.»Første Hæfte af det store Illustrationsværk »Socialdemokratiets Aarhundrede« , som C.E. Jensen og Fr. Borgbjerg udgiver på A. Christiansens Forlag, udkom i Gaar. Det indeholder en livfuld Skildring af den franske Revolution, som her belyses fra sin sociale side, idet Hovedvægten lægges paa at fremstille Mod-sætningen mellem Samfundsklasserne ...«

»Afsnittet om Frankrig, som vil udgøre ca. 12 Hæfter, skrives af Fr. Borgbjerg ...paa Grundlag af de nyeste Kildeskrifter, bl.a. den store Histoire Socialiste, som Jaurés udgiver. Senere følger den tyske og engelske Arbejderbevægelses Historie, og i Værkets andet Bind kommer Turen til Danmark, Norge og Sverig. Allerede i de nærmeste Uger vil de første Hæfter af dette Bind begynde at udkomme.«

Det, der blev omtalt som »De første hæfter« om forholdene i Danmark, indskrænkede sig i praksis

til et enkelt hæfte. Derefter fortsattes med den franske revolution. Men så havde læserne da set, hvad de kunne vente; også de hjemlige forhold ville blive berørt.

For at gøre værket populært, var der lagt stor vægt på at finde mange og gode illustrationer, som det fremgår af artiklen i »Social-Demokraten«: »Hvad der ikke mindst vækker Opmærksomhed for »Socialdemokratiets Aarhundrede« er den overvældende Rigdom af Billeder, som ledsager Teksten. Det er næsten udelukkende samtidige Billeder af Begivenhederne, hvad der giver den særlig Interesse. I det første Hæfte er der foruden Portrætter og Situationsbilleder bl.a. nogle morsomme Karrikaturer fra Revolutionstiden, af hvilke den ene fremstiller en Afmagringskur for Præster, som befries for deres overflødige Gods og Fedme. »Socialdemokratiets Aarhundrede«, som uden Tvivl vil vinde vid Udbredelse i Arbejderkredse, udkommer i ugenlige Hæfter a 25 Øre. Værket bliver komplet i ca. 60 Hæfter. Subskription tegnes i alle Boglader, hvor Prøvehæfter gratis faas til Gennemsyn.«

Walter Cranes reklamebillede

Samme dag, som læserne kunne se forsideartiklen med præsentation af det nye værk, var der på side 2 en notits om den opmærksomhed, bogen vakte overalt i byens boghandlervinduer og på gaden. Blikfanget var en tegning af Walter Crane, hvis streg, »Social-Demokratens« læsere kendte fra avisens kampagner for at hverve nye læsere:»!

*Forfatteren og litteraturkritiker ved Social-Demokraten
C.E. Jensen (1865-1927). (ABA).*

Christiansens bekendte Kunsthandel i Nygade var der arrangeret en stor Udstilling af Billeder til »Socialdemokratiets Aarhundrede«. Der var hele Dagen sort af Mennesker udenfor Butikken.« På næstsiste side var der samme dag en stor annonce og en bestillingsseddel til forlaget, og resten af måneden kunne man finde bestillingssedler og opfordringer til at bestille enten ved indsending af kupon eller ved henvendelse hos boghandleren, forlagets agenter eller hos »Social-Demokratens« bude. Salget gik efter »Social-Demokratens« ud-sagn strygende.

På et tidspunkt fik man reklame fra en noget

uventet side. Det var broderen til den kendte socialdemokratiske politiker Nina Bang, professor og højrepolitiker H.O.G. Ellinger, der følte sig kaldet til at beskæftige sig med værket. Han var i 1898 blevet valgt til Folketinget, men havde netop i 1901 tabt til historikeren og venstremanden Johan Ottosen. Ellinger blev dog valgt igen i 1903 og fortsatte i Folketinget indtil 1918, for siden at blive medlem af Landstinget indtil 1932.

Den 12. september lød en overskrift i »Social-Demokraten«: »Prof. Ellinger agilerer for vore Værker«. Professor Ellinger havde holdt foredrag i Højres Arbejder- og Vælgerforening (han var formand for »Arbejderforeningen af 1860« fra 1897 til 1925) og havde under mødet ikke lagt skjul på sin irritation over det nye syn på historien, som kom til udtryk med »Socialdemokratiets Aarhundrede«: »Vi har Lejlighed i disse Dage til at se, med hvilke Midler socialdemokratiske Værker nu skal til at paavirke Befolkningen, og der er desværre svagere udrustede Naturer i Hobetal, som bukker under for Paavirkningen.«

»Social-Demokraten« reporter forklarede, at de nævnte midler var Walter Cranes, »den store engelske Kunstners, dejlige Billeder, hvormed der reklameres for Værket hos Boghandlere og rundt i København. Hr. Ellinger erkender, at disse brillante Billeder tillige med den udmærkede historiske Tekst er vel skikket til at gøre Indtryk paa hans Meningsfæller. Det staar naturligvis for hans egen Regning, naar han kalder Højrevælgerforeningens Medlemmer for »svagere udrustede Naturer«, men OS maa det tilskynde til at skaffe C.E.Jensen og Borgbjærgets bog Udbredelse netop i Højrekred-

se. De vil da bukke under for Socialismen i Hobetal. De behøver kun at faa at vide, hvad Socialisme er, saa falder de.« Lidt længere henne i avisen fulgte en bestillingskupen.

En sikker succes

Den 22. september - 19 dage efter starten - blev succesen slået fast. I en stor annonce fik læserne meddelelse om, at første oplag på 10.000 eksemplarer var solgt. Andet oplag var undervejs og »de ærede Abonnenter« blev bedt om at undskylde eventuelle forsinkelser. Succesen var hjemme.

En måned efter udgivelsens start var der på forsiden en omtale af de fire hæfter, som indtil videre forelå: »De udkomne Hæfter lover godt... Det er ikke Socialismens Theorier, Forfatterne af ovennævnte Værk har villet skildre, men Socialdemokratiets Tilblivelse og Udvikling, altsaa Arbejderbevægelsen og dens Personligheder. Man ser af de udkomne Hæfter, at der ligger alvorlige Kildestudier til Grund, men tillige mærker man til sin Glæde, at Forfatterne skriver Historie ikke som støvede Bogorme, men som de anerkendt dygtige Journalister de er...«

»De ypperlige Billeder, der er spredt ud over Hæfterne med rund Haand, levendegør Teksten. Billeder og Tekst slutter sig nøje til hinanden, en Dyd, der langt fra tilkommer alle »illustrerede« Værker.«

Af forskellige meddelelser til læserne på inder-siden af hæfternes omslag - stedet hvor forlaget plejede kontakten til publikum - fremgik det, at det

var »A. Christiansens Kunstforlag«, som forsynede forfatterne med forslag til illustrationer. Det havde, som det ses af de mange illustrerede udgivelser, der kom i disse år, åbenbart haft kontakt til mange udenlandske leverandører af billeder. »Billedmængden vil blive endnu rigere i dette Afsnit end i de foregaaende. Bl.a. er den store Windings-ke Samling og hele Vittighedspressen gennemgaaet. For den opvoksende Slægt bliver »Socialdemokratiets Aarhundrede« en udtømmelig Æventyr-bog hvis Æventyr vel at mærke er Virkelighed.«

» Til abonnenterne!«

Da man havde nået de 60 hæfter, som værket var beregnet til at fylde, var man ikke nået længere end til begyndelsen af det danske afsnit. Derfor blev det nødvendigt at forlænge serien og samtidig forsøge at holde på abonnenterne. Løftet om ny viden var ikke nok. Der blev lokket med gratis kunsttryk af smukke, unge kvinder i flagrende gevanter. Læserne havde fra starten fået tilbudt sådanne gratis kunsttryk til indramning, hvis de tegnede sig for serien. Det blev fremhævet, at værdien af et kunsttryk i bogladen ville være 5 kr. Formatet var 41 x 55 cm. I alt fik man tilbudt fire romantiske billeder undervejs. »A. Christiansens Forlag« udgav en mængde af disse tryk.

I princippet havde Socialdemokratiet siden partiets start anerkendt kvinder som politisk bevidste på lige fod med mændene, men virkeligheden var ofte en anden. Kvinder fik først valgt flere år senere. Det har antagelig i mange familier været

konen, som administrerede pengene, men forlaget og avisen mente åbenbart, at det var manden, som tog stilling til en eventuel investering i et værk som dette: »C.E.Jensens og Borgbjergs Værk udkommer i ugenlige Hæfter à 25 Øre ... Den, der tegner sig NU vil hver Uge for en 25-øre, hvis Afsavn han ikke mærker i nogen væsenlig Grad, faa 16 Sider Tekst med rig Illustration, og han vil let kunne overkomme Læsningen. Fortsætter han, vil han i Løbet af et Aar have beriget sin Viden, uden knapt at mærke den Tid, han har ofret derpaa, og han vil eje et monumentalt Værk, hvortil han ofte vil vende tilbage.«

Begrænsningens kunst

Det havde vist sig umådelig svært at begrænse behandlingen af stoffet, men forlaget mente, at abonnenterne ikke følte sig snydt. Dog blev det lovet, at værket ikke ville strække sig længere end til 85 hæfter. Så ville man også få et afsnit om Norge, skrevet af docent ved Kristiania Universitet Halvdan Koht, der i meddelelsen blev omtalt som en kendt historiker og socialdemokrat. Det svenske afsnit blev skrevet af G.Gerh. Magnusson.

Forsikringerne om kun at nå højst 85 hæfter blev gentaget i hæfte nr. 66: »Undertegnede Forfattere beder de ærede Subskribenter velvilligt tilgive os denne Overskridelse, som vi alene bærer Skylden for. Vi vilde nødtigt i altfor høj Grad begrænse Stoffet, hvis Omfang viste sig større end forud beregnet...«

Det viste sig umuligt at overholde dette løfte om at begrænse sig. Da forfatterne var færdige med Frankrig, England, Tyskland, Danmark indtil 1884, Norge og Sverige, var man nået op på 85 hæfter, men der manglede stadig Socialdemokratiet i Danmark i tiden fra 1884 til dags dato, 1904. I et opråb til abonnenterne fortalte C.E. Jensen og F.J. Borghjerg om deres oprindelige planer om kun at give en kortfattet oversigt over denne sidste, dem så nærliggende periode. Der var imidlertid kommet talrige ønsker fra abonnenterne om at få en lige så fyldig skildring af de sidste tyve års historie som af de første perioder, at værket nu ville fortsætte for at få dette med. Skulle antallet af hæfter imidlertid komme op over 100, ville forlæggeren yde det overskydende antal gratis til abonnenterne.

Resultatet blev, at afsnittene om Norge og Sverige blev udsendt, inden man var færdig med Danmark: Norge kom i hæfte 76 - 78, Sverige i hæfte nr. 85-87. Derefter fortsatte man med Danmark i hæfte 88 - 100. Faktisk var man blevet stoppet i læsningen om Socialdemokratiet i Danmark »i den seneste Tid« midt i et afsnit på side 393 i hæfte nr. 75 for at tage fat på Norge, men nu fulgte

fortsættelsen. Hæfte nr. 100 blev det sidste, og det indeholdt en nydelig omend noget pludselig afslutning. Men der kom ingen fortsættelse på forlagets regning. Der var trods alt grænser for, hvor længe man kunne blive ved, og desuden var Anton Christiansen ved at afvikle sin virksomhed; 1906 solgte han af ukendte årsager sit firma, og et par år efter flyttede han til Norge.

Anne-Lise Walsted

Kilder:

»Social-Demokraten« 1901 - 1904.

»Socialdemokratiets Aarhundrede« i hæfter, 1901 - 1904.

Andreas Dolleris: »Danske Boghandlere«, 1893 og senere udgaver.

H. P. Sørensen: »Fr. Borghjerg«.

»Dansk Tidsskrift for Kunstindustri« 1896.

Kraks vejvisere 1887-1914.

Københavns Bymuseums arkiv.

Kunstindustrimuseets bibliotek og arkiv.

Jubilæumsskrifter 1988-1990

Den faglige arbejderbevægelse

Bankfunktionærer

Schou, Torben: 50 år med DBL : fagligt sammenhold -din styrke. - Danske Bankfunktionærers Landsforening, 1988.-65 s.

Blik- og rørarbejdere

Engberg, Jens: Blikude : Blik- og Rørarbejderforbundet 1890-1990. - Blik- og Rørarbejderforbundet, 1990. -398 s.

Et fag og folkene bag faget / redigeret af et udvalg bestående af: Erling Steffensen m. fl.; historisk tekst: Erik Elgaard Yde og Anders Foldager. - Blik & Rør, Aalborg afdeling, 1990.-47 s. (Udgivet i anledning af afdelingens 100 års jubilæum).

Øgendahl, Claus: Med saks og rørtang. - Blik & Rør, Odense Afdeling, 1990. - 56 s.
(Udgivet i anledning af afdelingens 100 års jubilæum).

Elektrikere

Dansk El-Forbund, Afdeling 42, Maribo 50 år: 1940-1990. - Dansk El-Forbund, Afdeling 42, Maribo, 1990. - 8 s.

Johansen, Hartmann: DBF, Afdeling 10, Viborg: 1909-1989. - Dansk El-Forbund, Afdeling 10, Viborg, 1989. - 33 s.

Mortensen, Niels: 70 år og fuld af energi! : Dansk El-Forbund, afd. 9 : 1919-1989 / skrevet af Niels Mortensen, Freddy Andersen og Elo Lund. - Dansk El-For-

bund, Afdeling 9, Skive, 1989. - 52 s.

Handels- og kontorfunktionærer

Dieckmann Rasmussen, Jørgen: Med HK Esbjerg i 90 år : 1900-1990. - HK Esbjerg, 1990. - 147 s.

90 år - HK København, afdeling 6 handel. - HK København, afdeling 6 handel, 1989. - 31 s. (6eren, nr. 2, juni 1989).

HK Nakskov 1910-1990 / samlet, skrevet og redigeret af Carl Yde Svendsen m. fl. - HK Nakskov, 1990. - 48 s.

10 års fødselsdag - 30. marts 1979-30. marts 1989. -HK København - Statskontorafdelings Klub for Pensionister og Efterlønsmodtagere, 1989. - 31 s.

Vingaard, Vinie: HK-Aalborg 90 år / tekst: Vinnie Vingaard, Anne Sølvhøj, Hans Seilund. - HK, Aalborg, 1989.- 19 s.

Huslige arbejdere

Husligt Arbejder Forbund, Silkeborg 50 år: 1940-1990. - Husligt Arbejder Forbund, Silkeborg Afdeling, 1990. - 24 s.

Fra »jomfru« til husassistent og hjemmehjælper : Husligt Arbejder Forbund, Roskilde, 1940-1990 / tekst og interviews: et udvalg i afdelingen ; redigering Henning Grelle. -Husligt Arbejder Forbund, Roskilde, 1990. - 24 s.

»En ret og to vrang« - livet går sin skæve gang!! : Husligt Arbejder Forbund afd. 1 : 15 . november 1899 - 90 år i samfundets tjeneste - 15. november 1989 / udgivet

af H. A.F. afd. 1 ; medarbejdere: Åse Jensen m. fl. - Humlebæk : Estrella, 1989. - 20 s.

Jernbanefunktionærer

90 år : forbundet 1899-1989 /redaktør: S.H. Majlund. - Dansk Jernbaneforbund, 1989. - 199 s.

Kommunalarbejdere

Hansen, John: Fynske plejere i 75 år. - Dansk Plejer For- ening, Fyns Amt, 1988. - 115 s.

På vej ... : 50 år med DKA-Thisted afdeling, 1938-1988 / redaktion: Leo Abildgård m. fl. - DKA-Thisted afdeling, 1988.-40 s.

Kvindelige arbejdere

Hansen, Anne: Enighed gjorde stærk. - Kvindeligt Ar- bejderforbund, Middelfart, 1988. - 49 s. (Udgivet i anledning af afdelingens 85 års jubilæum).

Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark, Glostrup afdeling 70 år : 12. august 1988 / redigeret af KAD Glo-strups bestyrelse. - Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark, Glostrup afdeling, 1988. - 18 s.

Kvindeligt Arbejderforbund, Køge Afdeling : stiftet 3.9.1915 / redaktion: Marianne Vilstrup. - Kvindeligt Arbejderforbund, Køge Afdeling, 1990. - 39 s.

Malere

Foldager, Anders: Malernes Fagforening 1890-1990 jubilæ- umsbog / redigeret af et udvalg bestående af: Bertram Granding m. fl. - Malernes Fagforening, Aalborg, 1990. - 95 s.

Jubilæumsskrift 29. august 1989 : 1914 - 75 - 1989. - Malerklubben, Teknisk Service, Københavns Kommune, 1989.-21 s.

Malernes Fagforening, Hillerød 100 år: 1890 - 30. no- vember - 1990. - Malerforbundet i Danmark, Hillerød Afdeling, 1990.-50 s.

(Særnummer af: Små stænk : medlemsblad for Malernes Fagforening Helsingør/Hillerød).

Malernes Fagforening 100 år : Århus Afdeling 1890-1990. - Malerforbundet i Danmark, Århus Afdeling, 1990.- 18 s.

Malernes Fagforening, Odense 100 år : 1888-1988 / re- daktion: Knud Villemoes. - Malernes Fagforening, Odense, 1988.-44 s.

Metalarbejdere

Bengtsson, Preben: Metal Odense 100 år. - Dansk Me- talarbejderforbund, Odense Afdeling, 1988. - 72 s.

Federspiel, Søren: Smedene i Esbjerg : en by i støbeskeen 1890-1990. - Metal, Esbjerg Afdeling, 1990. - 56 s. (Udgivet i anledning af afdelingens 100 års jubilæum).

75 år : Dansk Metal Ringe 1914-1989. - Dansk Metalar- bejderforbund, Ringe Afdeling, 1989. - 12 s.

Metal Lyngby 85 år. - Metal Lyngby, 1990. - 23 s. (Metal Lyngby : medlemsblad for Dansk Metalarbejderforbund for Lyngby og Omegn, nr. 1, 1990).

Nielsen, Bent W.: Kedelsmede gennem 100 år. - Metal København, Afdeling 4, 1990. - 19 s.

Murere

Murerne i Hillerød fylder 100 år : Murerforbundet Afdeling 23 Hillerød / redaktion: Helge P. Olsen. - Murerforbundet i Danmark, Afd. Nordsjælland Vest, 1990. - 8 s. (Annoncetillæg til Frederiksborg amts avis d. 18.2.1990).

Risskov Sørensen, Kurt: En opbyggelig historie : Murer-

ABA er storleverandør af fotografier til illustration i foreningernes jubilæumsskrifter. Nyerhvervelser til billedarkivet er derfor et stort ønske.

Her ses fabriksarbejdere ved Københavns Mørtelværker ca. 1920. (indgået i ABA, 1991).

forbundets afdeling 16, Odense 1888-1988. - Murerforbundet i Danmark, Afdeling 16, Odense, 1988. - 112 s.

Skorstensfejere

Kyng, Peter: Skorstensfejernes Fagforbund i Danmark 1914-1989 :75 år / ved Peter Kyng og Kjeld Simon Villadsen. - Skorstensfejersvendenes Fagforbund i Danmark, 1989. - 31 s.

Snedkere, tømrere

Andersen, Pauli: 100 års jubilæum. - Snedker- og Tømrerforbundet, Afd. 31, Roskilde, 1989. - 16 s. (Sømposen, særnummer, august 1989).

Clausen, H.O.: Hustømrerforeningen - Næstved 100 aar: 1888-1988 / redaktion Kurt Andersen m. fl. - Snedker- og Tømrerforbundet, Afdeling 37, Næstved, 1988. - 40 s.

Snedker- og Tømrerforbundet afd. 41 - Nord 1890-1990 / redaktion Walther Hjuler. - Snedker- og Tømrerforbundet, Afd. 41 Nord, 1990.-69 s.

Specialarbejdere

Clausen, Thyge: Uvidenhed er trældom, kundskab er magt: 1890-1990. - SiD, Varde, 1990. - 64 s.

Fabriksarbejdernes Fagforening 1899-1989 / ansvarshavende: Poul Andersen ; redigeret af afdelingens bladud-

valg. - Fabriksarbejdernes Fagforening, Fredericia, 1989.-77 s.

Federspiel, Søren: «... i Esbjerg var der større chancer» : arbejds mændenes historie i Esbjerg 1890-1990 / Søren Federspiel og Erik Bartram Jensen. - SiD Esbjerg, 1990. - 230 s.

75 år i Nykøbing Sjælland : jubilæumsskrift. - Specialarbejderforbundet i Danmark, Nykøbing Sjælland Afdeling, 1988.-50 s.

25-års jubilæum : SiD-Klubben Cheminova : 1965-1990. - SiD-Klubben Cheminova, 1990. - 58 s.

100 år i Fredericias arbejderbevægelse / skrevet af medlemmer af Specialarbejderforbundet, afdeling A, Fredericia ; samlet og redigeret af Vagn Åge Jensen, Axel Petersen og Ebbe Nielsen. - SiD, afd. A, Fredericia, 1989. - 57 s.

Jubilæumsskrift - 75 år i Ølgod. - SiD, Ølgod Afdeling, 1989.-58 s.

Jubilæumsskrift - 90 år i Frederiksværk. - SiD, Frederiksværk Afd., 1988.-66 s.

Jubilæumsskrift 1919-1989, 70 år Hirtshals. - Specialarbejderforbundet i Danmark, Hirtshals Afdeling, 1989. - 66 s.

Jubilæumsskrift 1908-1988, 80 år i Holmegaard. - Specialarbejderforbundet i Danmark, Holmegaard Afdeling, 1988. - 66 s.

Kingod, Jette: Isoleringsarbejdernes Fagforening 80 år. - Isoleringsarbejdernes Fagforening, København, 1989. - 17 s.

Murerarbejdsmændenes Fagforening, Specialarbejderforbundet i Danmark : 1888-1988 : 100 år i Århus. - Murerarbejdsmændenes Fagforening, Århus, 1988. - 50 s.

- også vi byggede Slagelse. - SiD Slagelse, 1990. - 72 s. (Udgivet i anledning af afdelingens 100 års jubilæum).

SiD Afdeling A 100 år, 1. september 1989. - Specialarbejderforbundet i Danmark, Vejle Afdeling A, 1989. -112 s.

SiD Bjerringbro Afdeling : 1918 - 70 år - 1988. - Specialarbejderforbundet i Danmark, Bjerringbro Afdeling, 1988.-32 s.

Siegunfeldt, Christian: Arbejdsmændenes historie gennem 90 år i Hadsten og omegn. - SiD, Hadsten/Hinnerup Afdeling, 1990.- 121 s.

Specialarbejderforbundet i Danmark, Kolding afdeling A's 100 års jubilæum den 24. marts 1989 / redaktion: Kristian Skov. - Specialarbejderforbundet i Danmark, Kolding, Afdeling A, 1989. - 27 s.

Sprogøe Petersen, Jørgen: Postarbejdernes historiebog. - Postarbejdernes Fagforening, København, 1989. - 256 s. (Udgivet i anledning af afdelingens 50 års jubilæum).

Stigel, Lars: Arbejdsmænd i Århus : Lager- og pakhusarbejdernes fagforening gennem 100 år. - Århus : Klim, 1989.- 133 s.

Thomsen, Poul: 100 år i støbeskeen : 1889 - Special- og Maskinfabrikarbejdernes Forbund - 1989. - Special- og Maskinfabrikarbejdernes Forbund, København, 1989. - 95 s.

Uhd Jepsen, Asger: Vilje til sammenhold : Lager & Handelsarbejdernes Forbund 1890-1990. - Lager & Handelsarbejdernes Forbund, København, 1990. - 128 s.

Teknikere

Schoop. Ken: Teknikere i bevægelse. - Teknisk Landsforbund, 1990. - 327 s. (Udgivet i anledning af forbundets 70 års jubilæum).

Typografer

Christensen, Carsten: Dansk Typograf-Forbund, Rønne

Afdeling 100 år : et signalement af de bornholmske typografer. - Dansk Typograf-Forbund, Rønne Afdeling, 1988.- 159 s.

Dansk Typograf-Forbund, Herning Afdeling / redaktion: Jørgen Laugesen. - Dansk Typograf-Forbund, Herning Afdeling, 1990.-81 s. (Udgivet i anledning af afdelingens 100 års jubilæum).

Fællesorganisationer

Eisen, Hans-Christian: Samlede er vi en magt... : rids af historien om Arbejdernes Fællesorganisation i Roskilde : 1890 til 1990. - FO Roskilde, 1990. - 76 s.

Federspiel, Søren: FO - Arbejdernes Fællesorganisation Esbjerg 1890-1990. - FO i Esbjerg, 1990. - 24 s.

Jørgensen, Peder: De første 100 år : Arbejdernes Fællesorganisation, Slagelse 1890-1990 / skrevet af Peder Jørgensen, Benny Djurskov, Johan Denta. - Arbejdernes Fællesorganisation i Slagelse, 1990. - 56 s.

Den politiske arbejderbevægelse

Socialdemokratiet

1890-1990 : Socialdemokratiet i Nykøbing 100 år/redaktion: Erik Nyholm, Steffen Sørensen. - Socialdemokratiet i Nykøbing M., 1990. - 12 s.

Bruhn, Verner: Her gik træk af vilde svaner : Socialdemokratiet i Esbjerg 1890-1990. - Socialdemokratiet i Esbjerg, 1990.- 127 s.

Det var på Frederiksberg : 1889 - 16. august - 1989 / Bente Roos (redaktion). - Socialdemokratiet, Frederiksberg, 1. Kreds, 1989.-25 s.

Festskrift i anledning af 100 års jubilæet den 5. august 1988 for Socialdemokratiet i Brædstrup Kommune : 1888-1988. - Socialdemokratiet i Brædstrup Kommune, 1988.-22 s.

Hansen, Edvin Boye: Træk af vor partiforenings historie. - Socialdemokratiet i 1. Kreds, Ryvang, 1990. - 73 s.

Jubilæumsavis 1889-1989 : Socialdemokraterne i Ribe/ansv. red. Kaj Bernbom. - Socialdemokratiet i Ribe, 1989.-23 s.

Nielsen, Niels Th.: Odense Nord's 90 års jubilæum. - Socialdemokratiet, Odense Nord, 1988. - 25 s.

Socialdemokratiet for Østbirk og omegn 100 år / redaktion: Peter Markussen, Flemming Sandvad. - Socialdemokratiet for Østbirk og Omegn, 1990. - 23 s.

Socialdemokratiet Græsted-Gilleleje 75 år : 1914 - 1. marts - 1989 / redaktion: Aktivudvalget m. fl. - Socialdemokratiet i Græsted-Gilleleje Kommune, 1989. - 20 s.

Socialdemokratiet 100 år : uddrag af Socialdemokratiets historie i Holstebro. - Socialdemokratiet i Holstebro, 1990.-54 s.

Svendrup, Torben: Socialdemokratiets århundrede : 9. Kreds. - Kbh.: Fremad, 1990. - 32 s.
(Udgivet i anledning af foreningens 100 års jubilæum).

Vinding, Rita: Socialdemokratiet i Rønde 1915-1990. - Rønde : AOF, 1990.-36 s.

Socialistisk Folkeparti

Gravesen, Bent: Strategi i forandring : SF 1959-1989 : udviklingen i SF's strategi og politiske profil. - Århus : SP Forlag, 1989.- 176 s.

Marianne Bagge Hansen

Indsamling af arkivmateriale

I arbejderbevægelsen er der en meget lang tradition for indsamling og bevaring af arkivmateriale. Siden oprettelsen i 1909 er der til Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv afleveret og indsamlet arkiver fra alle grene af arbejderbevægelsen. Dette gælder såvel landsdækkende som lokale organisationer. Der er indsamlet arkivalier fra politiske foreninger, faglige og kulturelle organisationer og Kooperationen. Fra hovedorganisationer over lokale foreninger til klubber.

Arkiver fra mange personer med tillidshverv i arbejderbevægelsen opbevares også på ABA.

Ligesom personlige papirer og livserindringer fra arbejderbevægelsens medlemmer indsamles.

Hvilke typer af arkivmateriale indsamles ?

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv indsamler stort set alt skriftligt materiale, der er frembragt af og for arbejderbevægelsens organisationer og medlemmer.

Det er altså ikke kun protokoller, der bevares, men alle typer af materiale, der kan belyse arbejderbevægelsens og arbejdernes historie.

Dette er en forudsætning for at både nutidens og fremtidens arbejderhistorie kan skrives, idet synsvinklerne på historien hele tiden skifter, hvorved de spørgsmål som arbejderhistorikerne stiller, også skifter. For eksempel var historikere i halvfjerdserne meget interesseret i organisationernes historie. Medens firsernes historieinteresse også omfattede arbejdernes dagligliv og arbejdsplads-

ens historie. Hvad halvfemsernes historieforskning vil stille af spørgsmål kan ingen endnu vide. Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv indsamler derfor alle typer af arkivalier, således at også nye sider af arbejderhistorien kan belyses.

Eksempler på arkivmateriale

I det følgende skal gives nogle eksempler på det arkivmateriale, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv indsamler.

Organisationsarkiver

- Protokoller: forhandlingsprotokoller, protokoller over medlemmer, regnskab, arbejdsløshedskassen osv .
- Cirkulærer og korrespondance. Breve til eller

fra medlemmer, arbejdsgivere, indenlandske organisationer og internationale organisationer

- Faglige sager om konflikter på arbejdspladserne, overenskomstforhandlinger, arbejdsretssager, klubmateriale og lokalaftaler, løbesedler

- Nationale eller internationale kongresser og møder, rapporter fra besøg i udlandet

- Materiale fra udvalg og kommissioner

- Programmer, sange og taler fra kulturelle arrangementer, fester og jubilæer

- Materiale fra havekoloniforeninger, sangkor, ungdoms- og pensionistforeninger, foreninger med socialpolitiske formål.

Personarkiver

I private arkiver findes især breve og personlige dokumenter, som medlemsbog, svendebrev eller skudsmålsbog. Manuskripter til taler og artikler. Eller måske har den pågældende skrevet sine livserindringer ned. Personer, der har haft tillidshverv indenfor arbejderbevægelsen, efterlader sig ofte materiale, der beskriver arbejdet i de pågældende organisationer. Dette er sædvanligvis et vigtigt supplement til organisationsarkivernes mere upersonlige materiale.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv indsamler ikke kun skriftligt arkivmateriale, men også billeder, plakater, faner, bånd, videoer, plader, l. majmærker og lignende.

/ ABA findes ca. 160 personarkiver fra tillidsmænd i arbejderbevægelsen. Kvinderne er desværre stærkt underrepræsenteret, derfor efterlyser vi også personligt arkivmateriale, som breve, taler, billeder o.lign., fra kvinder, der har været aktive i arbejderbevægelsens organisationer.

Her ses Henriette Crone, 1874-1933, mangeårig formand for de kvindelige trykkeriarbejdere og medlem af landstinget 1920-1933, og borgerrepræsentationen i København 1909-1913.

Henriette Crone var derudover aktiv i det internationale faglige og socialistiske kvindearbejde.

Hvis du eller din organisation ikke længere ønsker at opbevare jeres arkivmateriale, så kontakt Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Anette Eklund Hansen

Trykte og utrykte afleveringer til ABA i 1989/90

Biblioteket

Utrykte afhandlinger

Agøy, Nils Ivar: Kampen mot vernetvangen : militær-nekterspørsmålet i Norge 1885-1922. - Oslo, 1987. - VIII, 407 s.: ill. Hovedopgave i historie, Universitetet i Oslo.

Andersen, Ruth: Bibliotekets lokale forankring på Vesterbro - et lokalsamfund i storbyen / Ruth Andersen, Karin Gottenborg Jensen. - Kbh., 1987. - 166 spalter : ill. Hovedopgave ved Danmarks Biblioteksskole, sektion I.

Arildsen, Kaj: Den politiske udvikling i den danske syndikalisme 1910-21 - set i internationalt perspektiv : specielt afsnit. - Aalborg, 1981. - 45 spalter. Projekt i historie og samfundsfag ved AUC. Knytter sig til afhandling med samme titel, udarbejdet af Majken Miller, Tanja Miller, Ingolf Bak.

Bech Rasmussen, Torben: Da Nexø giftede sig med proletariatet : med udgangspunkt i en analyse af Martin Andersen Nexøs selvbiografi, fortælles historien om hovedkonflikten i hans liv og forfatterskab - og om hvordan han søgte at løse den. - Kbh., 1989. - 101 blade. Speciale ved Københavns Universitet, Institut for Nordisk Filologi.

Becker, Jytte: Mellem Nord og Vest: Danmarks sikkerheds- og udenrigspolitik 1945-53 /Jytte Becker, Christian Reinhold, Susanne Schustin. - Roskilde, 1990. - 158 s. Opgave ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Bergljot Gunnlaugsdottir: Index til Samarbejdet, organ for arbejdernes faglige interesser 1893-1904. - Kbh., 1987.-3, VI, 66 blade. Speciale ved Danmarks Biblioteksskole.

Biza, Lars Christian: Ude eller hjemme : på baggrund af kvindernes øgede erhvervsfrekvens i perioden 1950-70 analyseres diskussionen for og imod kvindernes udearbejde... / Lars Christian Biza, Benedikte Krebs Lange, Eva Katarina Lous. - Kbh., 1982. - 3 bd. (266 blade). Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Bondesen, Stig: »Den endeløse vandring«- i dannelsesromanens fodspor : en litterær analyse af Martin Andersen Nexø: »Pelle Eroberen«. - Odense, 1988. - 124 blade. Speciale ved Nordisk Institut, Odense Universitet.

Børresen, Lena B.: Solidaritet eller særinteresser? : de klasse-mæssige aspekter ved udviklingsproblematikken : faglig organisering og arbejderoplysningsprojekters rolle i bistandspolitikken. - Roskilde, 1987. - 151, 26 s. Speciale ved Historie og Internationale Udviklingsstudier, Roskilde Universitetscenter.

Cappeln, Johan Eggert von: Hartvig Frisch som kulturpolitiker og kulturhistoriker : en historiografisk analyse af Hartvig Frisches »Europas Kulturhistorie«og en placering af værket som et led i et kulturpolitisk arbejde for at fremme realiseringen af en arbejderkultur i tyvernes Danmark. - Århus 1987. - 105 blade. Speciale ved Institut for Historie, Århus Universitet.

Dubowoj, Sina Maria: The schism in the Bulgarian socialist movement and the Second International, 1900-

1914. - Ann Arbor : U.M.I., 1988. - XII, 258 s. (løsblade).
Del af disputats, Graduate College of the University of
Illinois at Urbana-Champaign, 1982.

Friis, Malene Charlotte: Fremmed og arbejder! : dansk
indvandrerpolitik 1968-86. - Kbh., 1989. - 127 blade :
ill.
Speciale ved Københavns Universitet, Historisk Institut.

Fritzen, Peter: Den første sanering : Borgergade-Adelgade
kvarteret i København : Kvarterets historie og sanering i
1942 blandt andet belyst gennem brudstykker af
Prinsensgades historie / Peter Fritzen, Torben Lehn,
Christian Reinhold. - Roskilde, 1989. - 2 bd. (252 s., bilag
1-4 (45 s.)). Historie-Speciale, Roskilde
Universitetscenter.

Gram-Jensen, Ib: Marxistisk statsanalyse : bidrag til
teorien om stat, klasser og borgerlig politisk orden i de
avancerede kapitalistiske samfund. - Kbh., 1988. - 2 bd.
(510 blade). - Tillæg : Rettelser og ordliste. - 1989. - 8 s.
Doktordisputats.

Groth, Teit: HT konflikterne 1984 og 1990 / Teit Groth og
Adam Johansen. - Kbh., 1990. - 50, 37 blade. Opgave ved
Institut for Samfundsfag og Forvaltning, Københavns
Universitet.

Hansen, Inge Lise: »Enighed gør stærk« : en analyse af
LO's strukturproblemer - samt organisationens muligheder
for at vedtage og implementere et fælles strukturudspil. -
Århus, 1988. - 127 blade.
Speciale ved Institut for Statskundskab og Samfundsfag,
Aarhus Universitet.

Hede, Ejner: Socialdemokratiets forsvarspolitik i 30'erne
: specielt med henblik på nyorienteringen i 1933. - Kbh.,
1987. - 108 blade. Speciale i historie, Københavns
Universitet.

Henriksen, Poul Erik: Korporatismen i Weimarrepublik-
ken mellem revolution og stabilitet: en analyse af for-
holdet mellem statsmagt og interesseorganisationer i
Tyskland 1918-24. - Århus, 1984. - 163 spalter (flere pa-
gineringer). Speciale ved Historisk Institut, Århus
Universitet.

Hollmann, Lone: Syersker og fabriksarbejdere i Odense
1870-1901 : en komparativ karakteristik af syersker og
fabriksarbejdere i Odense i perioden 1870-1901 belyst
gennem empirisk materiale. - Odense, 1989. - 2 bd. (101, 28
s.). Speciale, Historisk Institut, Odense Universitet.

Højrup, Anne Dorte: Det loyale, det retfærdige og det
solidariske : arbejdsbegrebet i lønarbejderlivsformen i
relation til kvinders vilkår på fabrik. - Kbh., 1988. - 2
bd. (flere pagineringer) : ill.
Magisterafhandling, Institut for Europæisk Folkelivs-
forskning, Københavns Universitet.

Højrup, Lise J.: Barselshvile - pligt, ret eller illusion? : en
undersøgelse af barselslovgivningens betydning for
kvinder i industri og håndværk 1901-1933. - Kbh., 1988. -
98 s. Speciale ved Københavns Universitet.

Haastrup, Lisbeth: Husarbejde - kvindearbejde, tjeneste-
piger - husmødre, 1880-1925 : en kultur- og bevidst-
hedshistorisk analyse. - Kbh., 1984. - 2 bind. (121, 23
blade).
Speciale ved Institut for Nordisk Filologi, Københavns
Universitet.

Ingemann Jørgensen, Lene: Den københavnske arbej-
derbefolknings folkløse i tiden frem til og med år 1900 :
belyst ud fra erindringer skrevet til Nationalmuseet i årene
1951-56. - Kbh., 1989. - 4 bd. (170 s., bilag 1-4 (146 s.)).
Konferensspeciale, Københavns Universitet, Institut for
Folkloristik.

Ivarsson, Søren: Venstreoppositionerne i og omkring Socialdemokratiet ca. 1877-1893 / ved Søren Ivarsson & Hanne Moltke. - Kbh., 1982. - 34 s. : ill. Afslønningsopgave i historie, Københavns Universitet.

Kempf, Peter: Selvejrbonden og den civilisatoriske udvikling : fra Aakjær til Nexø - eller fra fremskridtstro til desillusion / Erik Kempf, Peter Bach Andersen. - Odense, 1984.-2 bd. (178 blade). Speciale, Odense Universitet, Nordisk Institut.

Künzel, Rainer: Die Krisentendenz der auf den Wert gegründeten Produktionsweise : Versuch einer Explikation des Marxschen Krisenbegriffs. -Berlin, 1976. - 312 blade. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Grades eines Doktors der Wirtschaftswissenschaften beim Fachbereich Wirtschaftswissenschaft der Freien Universität Berlin.

Larsen, Helle Lisbeth: Det fri Aktuelt - en avis for arbejdere?. - Kbh., 1989. - 2 bd. (1 18, 27 blade). Speciale på Dansk, Københavns Universitet.

Lidt har også ret: et rejseprojekt om spansk anarkisme /af: Mikkel Bohm ... m.fl. - Roskilde, 1989. - 452 spalter : ill. Projekt ved Roskilde Universitetscenter.

Lodahl Madsen, Karsten: Fagbladets læsere : en analyse af ufaglærte arbejderes reception af faglig og politisk kommunikation. - Århus, 1989. - 126 blade. Speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Lykke Jensen, Niels: Fagbevægelsen og beskæftigelsen: en identifikation af den danske fagbevægelses beskæftigelsespolitik i perioden 1975-1981... - Århus, 1982.- 158 spalter. Speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Melson, Jens Paludan: I skyggen af Tyskland : flygtningepolitikken som et led i dansk udenrigspolitik 1933-1940 / speciale udarbejdet af: Jens Paludan Melson og Brian Klitgaard. - Ålborg, 1989. - 191 blade. Speciale ved Aalborg Universitetscenter.

Milthers, Lene: Rigtige piger i rigtige fag : en analyse af kvinder-i-mandefag-strategien / Lene Milthers, Karen Pedersen. - Århus, 1989. - 3 bd. (242 blade). Speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Niemann Jensen, Hanne: The decline of union power : unions in the 1980s. - Århus : Jysk Åbent Universitet, Inventing Modern America, 1989. - 23 blade. Opgave til Jysk Åbent Universitet.

Schade, Friedrich: Zur kommunistischen Sportpolitik am Ende der Weimarer Republik unter besonderer Berücksichtigung der Kommunistischen Partei Deutschlands (Opposition), KPD (O). - Hamburg, 1978. - 99 blade. Hausarbeit im Fach »Sport«für die Erste Staatsprüfung für das Lehramt mit dem Schwerpunkt Mittelstufe.

Scholz, Michael F.: »Die Ostsee muss ein Meer des Friedens sein«: Die Rostocker Ostseewochen in der Aussenpolitik der DDR (1958-1975). - Greifswald, 1990. - 208 blade. Dissertation, Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald.

Schau Madsen, Anton: Trotskismen i Danmark 1938-1947 : et bidrag. - Ålborg, 1983. - 190 spalter. Speciale ved Aalborg Universitetscenter.

Schroeder, Peter: Europa eller Norden? : Socialdemokratiets akademikere og spørgsmålet om dansk deltagelse i et internationalt økonomisk samarbejde i perioden 1957-1963.-Kbh., 1989.- 106 blade. Speciale i historie ved Københavns Universitet, Historisk Institut.

Schultz, Anette Østergaard: Arbejdere og demokrati: aspekter af udviklingen i arbejdernes politiske rolle i det danske samfund og i den danske arbejderbevægelse ca. 1885-1900.-Århus, 1989. - 113 blade, bilag 1-3, (7 blade): ill. Speciale ved Historisk Institut, Aarhus Universitet.

Stald, Gitte Bang: LO's medier og mediepolitik. - Kbh., 1988. - 213 s.
Konferensspeciale ved Institut for Litteraturvidenskab, Københavns Universitet.

Stannov, Marina: Ny teknologi og kvinders beskæftigelse: det sku' være så skidt og så er det faktisk godt eller....?. - Århus, 1988. - 2 bd. (143 blade). Speciale, Aarhus Universitet, Institut for Statskundskab.

Steffensen, Nelly B.: Hvor gik kvindehistorien hen ... : studier i dansk og engelsk arbejderkvindehistorie. -Kbh., 1988. - 110 blade, bilag I-II. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Stolten, Hans Erik J.: Faglig organisering og klassekamp : Sydafrika 1900-1960. - Kbh., 1987. - 159, 7 blade. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Sørensen, Erik Bo: Arbejdsmarkedspolitik & arbejdsløshedslov / Erik Bo Sørensen, Jens Ohlsson. - Roskilde, 1980.- 147 spalter.
Projekt i forvaltning modul 3 og 5, Roskilde Universitetscenter.

Testmann, Lene: Arbejdererindringer - brugergrupper - indexering. - Kbh., 1989. - 51 blade. Speciale ved Danmarks Biblioteksskole.

Treskow, Sieglinde von: Die Behandlung der Schleswig-Holstein-Frage in der »Neuen Rheinischen Zeitung« 1848/49. - Berlin, 1989. - 255 s. (flere pagineringer) + 1 bilag i lomme.

Dissertation (A) zur Erlangen des akademischen Grades eines Doktors der Philosophie, Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED. Bilag: Thesen zur Dissertation (A). 11 s.

»Ulovlige« strejker/ Tom Hansen ... m.fl. - Roskilde, 1973. - 107 s.
Del af projekt ved Roskilde Universitetscenter.

Vejen til den tyske arbejderbevægelses nederlag i 1933 / Evade Lichtenberg ... m.fl. - Roskilde, 1980. - 208 spalter : ill. 2. års projekt, Roskilde Universitetscenter.

Vejledning for fagbevægelsen i oprettelse af bedrifts-sundhedscenter / udarbejdet af gr. 7, 77 I: Mette Berg ... m.fl. - Kbh., 1979. - 63 s., bilag 1-2 (8 s.). Obligatorisk opgave for 6. semester ved Den sociale Højskole, København.

Vier, Peter: Die Herausbildung der Arbeiterfotografenbewegung in Deutschland und die Entwicklung der Vereinigung der Arbeiterfotografen Deutschlands (VdAFD) zu einer proletarischen Organisation. - Berlin, 1987.- 136 blade, 96, 18 blade. Dissertation, Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED.

Vil du se mit indre marked : kan vi bevare solidariteten i vores velfærdssamfund ved gennemførelsen af Indre Marked / ved Lizzi Bollmann ... m.fl. - Kbh.: De sociale Højskolars Årskursus, 1989. - 82, 27 blade : ill.
Hovedopgave, Den sociale Højskoles Årskursus, 1988/89.

Vittumsen, Holger: Det danske Socialdemokratis europapolitik 1945-1949. - Odense, 1989. - 126 blade. Speciale ved Historisk Institut, Odense Universitet.

Gaver

Følgende personer og organisationer har overdraget institutionen bøger, pjecer, tidsskrifter, fotografier, film, plakater:

Inge Adriansen, Lisbeth Alsing Andersen, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Arbejdermuseet, John Peter Bjørnbeck Johnsen, Werner Brandstrup Andreasen, Verner Bruhn, Edith Christensen, Ellen Christoffersen, Dansk Folkeferie, Kjeld Degenkolv, DUI-Leg og Virke, Elgstrømgruppen, Fagbladet, Erik Feddersen, Det fri Aktuelt, Kirsten Gervig, Glostrup Eokalhistoriske Arkiv, Torben Gregersen, Jørgen Halvorsen, Flemming Hansen, Henry Hansen, Flemming Hemmersam, Bjørn Hernes, Lothar Hofmann, Peter Holst, Johannes Hono-ré, K. Jansen, Holger Johansen, Poul Johansen, Steen Johansen, Jesper John, Anker Jørgensen, Zülal Kilic, Poul Knudsen, Komitéen mod Berufsverbot i Vesttyskland, Københavns Bymuseum, Beth Lauridsen, Hannah Linden, Anja Lollesgaard, Knud Meinen Jensen, Helmut og Doir Mortensen, Peter Mortensen, Børge Nielsen, Børge og Sigrid Nielsen, Frode Nielsen, Hans-Carl Nielsen, Harry Nielsen, Ivar Noes, Elly Olsen, Jørgen Paldam, Levi Pedersen, Kim Rasmussen, Karen og Hans Richter, Rigsarkivet, SACTU's Kontor i Danmark, Søren Sass, J.W. Saxtorph, SF's Folketingsgruppe, Socialdemokratiet, Socialistisk Arbejderparti, SP Forlag, Robert Stille, Holger Terp, Henning Tjørnehøj, Poul Vitus Nielsen.

Vi takker også de mange forfattere, forlag og organisationer, der har skænket institutionen et eller flere eksemplarer af deres udgivelser.

Arkivet

Arkivafleveringer indgået i ABA

Fagbevægelse:

Landsorganisationen i Danmark
Arbejds miljøafdelingen, arbejdsretssager, udvalg, journalsager

Bryggeriarbejdere
Dansk Bryggeri-, Brænderi- og Mineralvandsarbejderforbund: Protokoller, korrespondance mm.

Frisører
Dansk Frisørforbund: Forhandlingsprotokoller, korrespondance, svendelister mm. Dansk Frisørforbund, Nakskov afd.: Forhandlingsprotokoller.
Dansk Frisørforbund, Nykøbing afd.: Forhandlingsprotokoller
Dansk Frisørforbund: Københavnsafd.: Forhandlingsprotokoller

Funktionærer
Pram-og lægteføremes faglige klub : Forhandlingsprotokol, korrespondance

Handel og Kontor
HK: Fakse- Fakseladeplads afd.: Forhandlingsprotokoller
HK Forbundet : Regnskabsbøger HK: Haslev afd.: Forhandlingsprotokoller HK Klub 52, Danmarks Statistik: Korrespondance mm HK: Køge afd.: Forhandlingsprotokoller HK: Store Heddinge afd.: Forhandlingsprotokoller HK: Østsjælland afd.: Forhandlingsprotokoller DB butiksklubben under HK, Albertslund: Forhandlingsprotokol, korrespondance mm

Huslige arbejdere

Husligt Arbejderforbund: Forhandlingsprotokoller, kassebøger mm, samt fonsat aflevering.

Metalarbejdere

Dansk Metalarbejderforbund: Fortsat aflevering Riggernes Fagforening, Klub 549: Forhandlingsprotokoller mm
Riggernes og sejlmagernes forbund i Danmark: Protokoller
Riggernes og sejlmagernes fagforening, Kbh.: Protokoller
Foreningen af pensionerede rørlæggere, Kbh.:
Forhandlingsprotokoller.

Nærings- og Nydelsesmiddelarbejdere

Tobaksarbejderforbundet, Århus afd.:
Forhandlingsprotokoller, kassebøger mm.

Specialarbejdere

SID : Fortsat afleveringer, indvandrerudvalg
Dansk Gartnerforbund, Kbh : Forhandlingsprotokoller
Gartneres Landsklub: Forhandlingsprotokoller,
korrespondance mm

Lager og Handel, Kbh.

Forhandlingsprotokoller mm
Lillebilchaufførernes klub, Kbh.: Korrespondance mm
Støberi,- Special og Maskinarbejdernes Forbund, Kbh.:
Forhandlingsprotokoller.

Træindustriarbejdere

Træindustriarbejderforbundet: Forhandlingsprotokoller,
kassebøger mm
Træ arbejdernes fagforening, DSB., Kbh: Protokoller
Trælager-, industri- og maskinarbejdernes forbund, Kbh.:
Protokoller

Savskærernes fagforening, Malling

Savværks- og træskoarbejdernes fagforening, Ørting

Typografer

Dansk Typograf Forbund, Kbh: Forhandlingsprotokoller mm

Forbundsformand Georg Poulsen (Dansk Metalarbejderforbund) har i 1989/90 afleveret sit personlige formandsarkiv til ABA. (foto Harry Nielsen, 1985).

Filmsats a/s den typografiske klub: Protokoller mm

Politiske partier

Danmarks Kommunistiske Parti: Arkivalier

Socialdemokratiet: Partikontoret : fortsat aflevering

Socialdemokratiet: Folketingsgruppen: fortsat aflevering

Socialistisk Folkeparti: Folketingsgruppen: fortsat aflevering, internationalt udvalg

Socialistisk Folkeparti: Partikontoret: fortsat aflevering

Venstresocialisterne: fortsat aflevering

Politiske Foreninger

DKP Storstrøms Distrikt: Arkivalier DKP Østlolland :
Arkivalier Socialdemokratiske vælgerforeninger: Farum
forhandlingsprotokoller Glostrup:
Forhandlingsprotokoller mm Hvidovre kredsen:
Forhandlingsprotokoller, korrespondance mm
Hvidovre, Risbjerg afd.: Forhandlingsprotokoller mm Islev
: Forhandlingsprotokol Jystrup, Valsølle :
Forhandlingsprotokoller 14.kreds Vesterbro:
Forhandlingsprotokoller mm IO.kreds Østerbro:
Forhandlingsprotokoller, korrespondance
Socialdemokratiet i Hovedstaden : Protokol for
internationalt udvalg
Den socialdemokratiske Gruppe, Kbh., Borgerrepræsen-
tationen : Forhandlingsprotokoller VS Bornholm :
Forhandlingsprotokoller mm.

Andre Organisationer

Arbejdernes Fællesorganisation, Nykøbing Falster:
Forhandlingsprotokoller AKB, Jagtvejsskareen AOF,
Landsforbund : Kassebøger AOF, Nykøbing Plaster :
Forhandlingsprotokoller AOF, Svinninge afd. :
Mødereferater, arkivalier Arbejdernes Kooperative
Byggeforening, Kbh.: Arkivalier
Bibliotekarforbundet: Protokoller, arkivalier.
Danmarks demokratiske Kvindeforbund :
Forhandlingsprotokoller, korrespondance mm
Dansk El- forbunds Lærlingeafd.: Arkivalier
DKU: Arkivalier DKU Brøndby: Arkivalier
DKU Østerbro : Arkivalier DKU Nordvest:
Arkivalier DKU Århuskredsen: Arkivalier DSU
15.kreds Bispebjerg : Arkivalier, fane

DSU Buddinge- Bagsværd : Forhandlingsprotokol, fane
DSU Søborg :Fane
DUI Landsforbund : Fortsat aflevering DUI Nakskov : 2
faner. Forlaget Fremad : Arkivalier Frit Forum, Kbh.:
Korrespondance Gymnastikforeningen »Tempo«:
Protokol, Scrapbøger Komiteen mod Berufsverbot:
Forhandlingsprotokol, korrespondance mm
Det kooperative Vaskeri, Kova a/s : Forhandlingsprotokol,
arkivalier
Sangforeningen Constantia: Forhandlingsprotokoller,
sange, noder mm
SFU : Korrespondance, cirkulærer mm Sjællands
brødkuskeforening af 1930 Wasa Stilladsservice :
Forhandlingsprotokoller mm Komm.S.: Arkivalier
Komm.S..København : Protokoller, korrespondance mm
Komm.S. Århus: Arkivalier

Personarkiver

Svend Auken: Korrespondance, taler
Ragnhild Andersen: Arkivalier
Bertel Budtz Müller: Korrespondance
Edvin og Asta Dose : Korrespondance, taler, udklip
Oskar Hansen: Korrespondance, sange, digte mm
Ib Nørlund: Arkivalier
Georg Poulsen: Korrespondance mm
Christian Westergård: arkivalier
Erindringer fra LO's pensionistgruppe

Følgende har afleveret gaver mm til arkivet

Finn Rafn, Erwin GraffJette Gøbel, Helen Christensen,
Kai Nielsen, Walther Uhlmann, Edgar Jensen, Alice Olsen,
Ole Wivel, Knud Thomsen, Claus Larsen Jensen, Stig
Hegn, Lill Brochmann, Karen Margrethe Andersen, Bent
Rydeng, Børge Martin Jeppesen, Fru Welling, Ellen
Christoffersen, Viggo Jonassen, Birthe Kristensen.

Medarbejdernes aktiviteter 1989/1990

Publikationer/artikler

Marianne Bagge Hansen

Camouflerede illegale tryk. -i: ABA's årsskrift 1988. S. 37-38.

Gerd Callesen

1890. május elseje Dániában (1.maj i Danmark 1890). -i : A Nemzetközi Munkásmozgalom Történetéből 1990, 1989. S. 3-39.

Die Entwicklung der politischen und gewerkschaftlichen Taktik durch die dänische Arbeiterbewegung in den 1890er Jahren. -i: Jutta Seidel/Thomas Kaminsky (Red.): Der Platz der II. Internationale in der Geschichte der Arbeiterbewegung (1889-1914). Leipzig, Karl-Marx-Universität, 1989. S. 95-107.

»Et nyt og godt våben«. Socialdemokratiets forlagspolitik i forrige århundrede. -i: ABA's årsskrift 1988. S. 8-15.

På flugt fra Hitler-Tyskland til Norden. -i: Land og Folk 27. september 1989. S. 4.

Some books on the May Day Celebrations in Denmark. -i: May Day Bulletin 5, April 1989. S. 1-4.

Spionen der kom ind fra revolutionen. -i: Det fri Aktuelt 3. juli 1989. S. 12-13 (også i Land og Folk 12.-13. august 1989. S. 9).

»Wenn Dänemark seine Land- und Seebefestigungen

schleift und sein Heer und seine Flotte abschafft...«. Vom Vorschlag der dänischen Sozialdemokratie, 1908 vollständig abzurüsten und der Reaktion führender europäischer Sozialdemokraten. -i: Andreas Gross m.fl. (Red.): Frieden mit Europa. Eine Schweiz ohne Armee als Beitrag zur Zivilisierung der Weltinnenpolitik. Zürich, Realotopia, 1989. S. 21-41.

Zur Verbreitung der ersten dänischen »Kapital«-Ausgabe. -i: Beiträge zur Marx-Engels-Forschung 28/1989. S. 75-80.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA). -i: Årsberetning 1989/90. Biblioteket for det folkelige arbejde, Ollerup. S. 6-9.

Arbejderbevægelsens historie som selvstændig forskningsgren. -i: Niels Ole Højstrup Jensen m.fl. (red.): Fremad - ad nye veje. Bidrag til diskussionen om arbejderhistorien i 1990'erne. Kbh., SFAH, 1990. S. 37-51.

Arbejderinternationalernes historiske udvikling. -i: Bent Christensen (red.): Principerklæring for Socialistisk Internationale, Stockholm 1989. Kbh., Arbejderbevægelsens Internationale Forum, 1990. S. 8-16.

Bidrag til metodediskussionen. En bibliografi. -i: Niels Ole Højstrup Jensen m.fl. (red.): Fremad - ad nye veje. Bidrag til diskussionen om arbejderhistorien i 1990'erne. Kbh., SFAH, 1990. S. 11-15.

Denmark, -i: Marcel van der Linden/Jürgen Rojahn (ed.): The Formation of Labour Movements 1870-1914. An International Perspective. Leiden, E. J. Brill, 1990. S. 131-160.

El historisk vildskud. -i: Det fri Aktuelt 14. november 1990. S. 22-23.

Masse- og kadreorganisation. -i: Land og Folk 20.-21. januar 1990. S. 5.

SFAH fylder 20 år. -i : Nyt om Arbejdermuseet 1990 nr. 4. S. 12-13.

Anmeldelser i: Arbejderhistorie, Historisk Tidsskrift, IWK, Scandinavian Studies, Zeitschrift des Vereins für Hamburgische Geschichte.

Dorte Ellesøe Hansen

Fortegnelse over udgivelser fra SFAH. -i: Fremad - ad nye veje.

Litteraturliste. -i: Arbejdernes 1. maj. Arbejderbevægelsens internationale demonstrationsdag i tekst og billeder. Kbh., ABA, 1990.

Anette Eklund Hansen

Arbejderkvinder, kønsarbejdsdeling og teknologi, -i: Flemming Mikkelsen (red.): Produktion og arbejdskraft i Danmark gennem 200 år. Kbh., Nyt fra Samfundsvidenskaberne, 1990. S. 207-223.

Bidrag om 1. maj 1890 i Danmark. -i: Andrea Panaccione (ed.): The Memory of May Day. An Iconographic History of the Origins and Implanting of a Workers' Holiday. Venezia, Marsilio Editori, 1989. S. 245-258.

Kvindernes organisering og kampen for ligeløn. Manuskript til video i FIU's serie om arbejderbevægelsens historie. 1990.

Landarbejderkvindernes arbejdsforhold i Danmark ca. 1870-1940. -i: Arbetets historia. Föreläsningar i Lund 3. Lund, 1989. S. 55-68.

Ligeløn er også en mandesag. -i: ABA's årsskrift 1988. S. 26-32.

Ligestilling er mere end stemmeret. Kronik i Det fri Aktuelt 15.6.1990 (sammen med Karen Kræmer).

Ud på arbejdsmarkedet. -i: Dagligdagens kvinder. I kamp for valgret, på vej mod ligestilling. Ved Karen Kræmer. Kbh., ABA/Fremad, 1990. 112 s. ill.

Henning Grelle

100 år med første maj. -i: Byg og Træ 1990 nr. 1. S. 18-21.

Kvindernes lange kamp for valgret. -i: Artikelpakke nr. 6, 1990. (Arbejderbevægelsens Faglige, Politiske Sekretariat).

Opbrud. -i: Det fri Aktuelt, 1. maj tillæg. Stærke

smede. -i: ABA's årsskrift 1988. S. 16-21. **Karen**

Kræmer

Dagligdagens kvinder. I kamp for valgret, på vej mod ligestilling. Kbh., ABA/Fremad, 1990. 112 s. ill.

Ligestilling er mere end stemmeret. Kronik i Det fri Aktuelt 15.6.1990 (sammen med Anette Eklund Hansen).

Hannah Linden

Index til Årbog for arbejderbevægelsens historie 1-20. -i: Årbog for arbejderbevægelsens historie 1990. S. 351 -362.

Personbibliografier. -i: ABA's årsskrift 1988. S. 41-43 (sammen med Karen Pedersen).

Hans Uwe Petersen

30'ernes uønskede. -i: Det fri Aktuelt 4. oktober 1989.

Dänemark und die antinazistischen Flüchtlinge 1940 bis 1941. -i: Politische Aspekte des Exils. Hrsg. im Auftrag der Gesellschaft für Exilforschung von Thomas Koebner... in Verbindung mit Lieselotte Maas. München, 1990. (Exilforschung; Bd.8). S. 157-173.

De vanskelige år. Tyske kommunister i eksilet i Danmark. 1939-1941/43. -i: Årbog for arbejderbevægelsens historie 1990. S. 321-344.

Foredrag

»Arbejderbevægelsens foreninger og organisationer i Sønderjylland«. Aabenraa 1990 (Gerd Callesen).

Lysbilledforedrag om arbejderbevægelsen 1871-1900 på Bavnebjerg Skole i Humlebæk 1990 (Gerd Callesen).

»Arbejderbørn på landet«. Lunds Universitet 1990 (Anette Eklund Hansen).

»Landarbejdernes livsvilkår og historie«. Skibby lokalhistoriske Forening 1989 (Anette Eklund Hansen).

»Arbejderbevægelsens foreningsdannelser«. Sammenlutningen af lokalhistoriske arkivers konference 1990 (Henning Grelle).

»Arbejderkvinder og stemmeret«. For Kommunale Lønarbejdere i Storkøbenhavn 1990 (Karen Kræmer).

To udsendelser i Danmarks Radio om 75-året for kvinders valgret 1990 (Karen Kræmer).

»Det antifascistiske eksil«. Gæsteforelæsning på Roskil-

de Universitetscenter 1990 (Hans Uwe Petersen).

»Danmark og de antinazistiske flygtninge 1940/41«. Nordisk Symposium »Hitler-flygtninge i Norden« i København 1989 (Hans Uwe Petersen).

»Danmark og de antinazistiske flygtninge under krig og besættelse«. Efteruddannelseskursus på Danmarks Biblioteksskole med tema: Besættelsestidens Danmark. Forskning og formidling i de seneste årtier, 1989 (Hans Uwe Petersen).

»Kommunistisk eksil i Danmark 1939-41«. Nordisk Symposium »Hitler-flygtninge i Norden« i København 1989 (Hans Uwe Petersen).

Konferencer, seminarer, møder

Konference vedrørende retningslinier for udarbejdelse af fælles nordisk bibliografi. Stockholm 1990 (Marianne Bagge Hansen, Gerd Callesen).

»Determinants of the Development of Working-Class Organisations«. Amsterdam 1989 og 1990 (Gerd Callesen).

100. Jahrestag der Gründung der II. Internationale. Leipzig 1989 (Foredrag: Die Entwicklung der politischen und gewerkschaftlichen Taktik in Dänemark in den 1890er Jahren v/Gerd Callesen).

International Association of Labour History Institutions. Konference og årsmøde Amsterdam 1989, Helsinki 1990 (Gerd Callesen, Henning Grelle).

International historikerkonference i Madrid 1990 (Anette Eklund Hansen).

Nordisk konference om kvindebevægelserne arrangeret af Aarhus Universitet (Anette Eklund Hansen med oplæg).

Konference om »Produktion og arbejdskraft« arrangeret af Institut for Organisation og Arbejdssociologi, Handelshøjskolen i København 1989 (Anette Eklund Hansen).

Konference om skolen som lokalt kulturcentrum arrangeret af Skolekontaktudvalget 1989 (Anette Eklund Hansen).

Konference om forskning og forskningssamarbejde i Oslo 1990 (Anette Eklund Hansen, Henning Grelle, Hans Uwe Petersen).

Internationale Tagung der Historiker der Arbeiterbewegung, Linz 1990 (Henning Grelle, Hans Uwe Petersen).

Kvindekongressen på Højstrupgård 1990 (Henning Grelle, Karen Kræmer, Anette Eklund Hansen, arrangør).

Nordisk Symposium »Hitler-flygtninge i Norden« i København 1989. (Hans Uwe Petersen, Oplæg om AB As emigrantarkiver v/Gerd Callesen).

»Folgen und Wirkungen des Exils nach 1945«. Konference og årsmøde arrangeret af Gesellschaft für Exilforschung og Friedrich-Ebert-Stiftung i Freudenberg/BRD 1990 (Hans Uwe Petersen).

Seminar i anledning af 75-året for kvindernes valgret arrangeret af KVINFO 1990 (Anette Eklund Hansen).

Nordiska Arbetarkulturseminar i Finland 1989 (Anette Eklund Hansen).

»Klasser, køn, hverdagsliv og politik«, SFAH-seminar 1989 (Per Askbo, Anette Eklund Hansen, Dorte Ellesøe Hansen, Henning Grelle).

»Gør vi sådan i 90'erne? Perspektiver for forskning i arbejderbevægelsen«. SFAH's jubilæumsseminar 1990 med de fleste af ABA's medarbejdere som deltagere.

SFAH-seminar i anledning af I. og II. Internationales henholdsvis 125- og 100-års jubilæum 1989 (Gerd Callesen, Anette Eklund Hansen, Dorte Ellesøe Hansen).

Generalforsamling/årsmøde i Danmarks Biblioteksforening 1989 og 1990 (Hannah Linden).

Årsmøde i Danmarks Forskningsbiblioteksforening 1989 (Marianne Bagge Hansen, Karen Pedersen).

Redaktions- konsulent- og foreningsarbejde

Arbejdernes 1. maj. Arbejderbevægelsens internationale demonstrationsdag i tekst og billeder 1890-1990. Af Søren Federspiel.... m.fl.; redaktion Gerd Callesen, Henning Grelle, Karen Kræmer. Kbh., ABA, 1990. 249 s. ill.

Arbejdere i alle lande... Seminar den 28. september 1989 i anledning af den franske revolutions 200-årsdag og Internationalernes 125-, 100- og 70-årsdag. Redigeret af Gerd Callesen. Kbh., SFAH, 1990. 70 s. ill.

Fremad - ad nye veje. Bidrag til diskussionen om arbejderhistorien i 1990'erne. Red. af Gerd Callesen m.fl.. Kbh., SFAH, 1990. 236s.

Korresponderende redaktør i Socialism & Democracy, New York.

Socialismo Storia/Socialism History. Annali della Fondazione Giacomo Brodolini e delle Fondazione di Studi Storici Filippo Turati, Milano (Gerd Callesen).

Helga Skou: Når bægeret er fuldt! En landarbejderkvindes livshistorie fra årene 1915-1960. Kbh., SFAH, 1989. 143 s. ill. (Redaktion og tilrettelæggelse: Anette Eklund Hansen).

Udarbejdelse af undervisningsmateriale til teater-

forestilling »Tændstikbørn« i Arbejderbevægelsens Skolekontaktudvalg 1990. (Anette Eklund Hansen).

Redaktion af Anker Jørgensens dagbøger I-III (Henning Grelle sammen med Claus Larsen).

FIU's videoprojekt om arbejderbevægelsens historie (Henning Grelle).

Billedredaktion, Årbog for arbejderbevægelsens historie 1990 (Karen Kræmer).

Billedresearch til FIU-videoprojekt om arbejderbevægelsens historie (Karen Kræmer).

Udarbejdelse af ide til udsendelse om Stauning for TV 1989 (Karen Kræmer).

Fra »jomfru« til husassistent og hjemmehjælper. Husligt Arbejder Forbund, Roskilde 1940-1990. Husligt Arbejder Forbund, Roskilde, 1990. 24 s. ill. (Redigering og layout: Henning Grelle).

Internordisk forskningsprojekt vedrørende »Hitler-flygtninge i Norden«(projektledelsesmedlem: Hans Uwe Petersen).

SFAH's bestyrelse og årbogsredaktion (Anette Eklund Hansen, Henning Grelle).

Tidsskriftet »Arbejderhistorie« (Gerd Callesen).

ABA's bibliografiske serie (Gerd Callesen).

LO's faglige pensionisters erindringsgruppe (Anette Eklund Hansen).

Det kulturelle koordineringsudvalg, KULKO under LO (Henning Grelle).

Arbejdermuseets bestyrelse (Henning Grelle).

Arbejdermuseets Venners bestyrelse (Henning Grelle).

Tidsskriftcentrets bestyrelse (til 1.2.90, Karen Pedersen).

Kurser/studieture

Videokursus på Danmarks Biblioteksskole 1989 (Dorte Ellesøe Hansen, Hannah Linden).

Grafisk tilrettelæggelse. Kursus afholdt af Dansk Magisterforening og Den grafiske Højskole 1990 (Karen Kræmer).

Introduktionskursus for kontorfunktionærer på Danmarks Biblioteksskole 1990 (Inge Nielsen).

Studietur til Statsbiblioteket 1990 (Dorte Ellesøe Hansen).

Studietur til Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam 1989 m.h.p. at indhente erfaringer om EDB-registrering (Marianne Bagge Hansen, Anette Eklund Hansen).

Diverse EDB-kurser hos K-D Data i 1989 og 1990 (Ole Arent).

EDB-kursus hos K-D Data i 1990 (Kirsten Lindemann).

Danske fagblade i ABA. Katalog med registre

Efter svære fødselsvanskeligheder udkom i foråret 1991 endelig en bibliografi, som havde været undervejs siden 1987. I 1987 modtog ABA nemlig Dansk Typograf- Forbunds kulturpris, og med den i hånden besluttedes det at bruge pengene til noget, som også måtte være af interesse for typograferne: en fortegnelse over ABA's fagblade, som er Danmarks mest omfattende samling.

Det viste sig at være en større opgave end ventet. Ganske vist fandtes der på det tidspunkt allerede en omfangsrig samling i biblioteket, men fagpressen har netop i de senere år forandret og udvidet sig ganske betydeligt. Der måtte findes afgrænsninger, der klart definerede opgaven til overvejende at omfatte tidsskrifter udgivet af organisationer sammensluttet i Landsorganisationen. Til gengæld skulle så alle tidsskrifter med, der blev og bliver udgivet af disse organisationer.

Bibliografien registrerer ialt ca. 1300 numre, som dækker over ca. 800 forskellige blade: klub-, læringe-, fagforenings- og fagforbundsblade, blade udgivet af fællesklubber, fællesorganisationer og LO. De enkelte blade fra organisationer uden-

for LO-området, enten de er tilsluttet FTF, AC eller er helt uafhængige, er også taget med. Det er meningen, at bestanden skal udbygges således at alle faglige organisationers blade findes på ABA. Men det er en opgave, vi endnu ikke magter.

Som det fremgår af bibliografien, er langt fra alle tidsskrifter komplette. Der mangler enkelt-numre og årgange fra mange tidsskrifter, og vi håber, at organisationerne og redaktørerne med registranten i hånden vil opdage nytten af og nødvendigheden for, at også deres blad afleveres regelmæssigt, og at mange vil gennemgå deres gemmer for at sende os det, vi mangler. Det er nemlig et værdifuldt materiale, der findes i tidsskrifterne: de er enestående kilder til arbejdernes hverdagsliv, til arbejderbevægelsens selvforståelse og til organisationernes udvikling.

Danske fagblade i ABA. Katalog med registre. Red. af Ole Arent og Jens Erik Kofoed Pedersen - ABAs bibliografiske serie 6-, København 1991. Bibliografien kan bestilles ved indbetaling af kr. 95,- kr. (incl. moms og porto) på giro 5 06 79 60

